

A Review on Din Yolu Magazine

Muhammed KALENDEROĞLU*

Abstract

The magazine *Din Yolu* (literally: *The Path of the Religion*) owned by Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu who was an educator, author, calligrapher and politician as well as a translator, interpreter of Qur'an in Turkish language, was a societal and religious magazine. It was published from 15 March 1956 to 1 September 1957 in Ankara. Ragıp Akyavaş was the Editor-in-chief from its 8th issue, later Rıza Atilla from 13th issue. Its lifespan was over in 36th issue. *Din Yolu* thought that social development was only possible if people believed in a superstition-free religion. In this context, its views on Qur'an in Turkish language and Turkish as a liturgical language were quite noteworthy. *Din Yolu* includes basic religious information in the "Religious Knowledge for Young People" section, which was prepared to teach children the essence of superstition and bigotry-free Islam. In the articles, it also gives his readers information about Islamic history, civilization and morality. Moreover, *Din Yolu* magazine translated and serialized Corcî Zeydân's novel "Nile Virgin Armanosa", which tells the history of the earlier period of Islam and had not been translated into Turkish before. In this study, by examining all the issues of *Din Yolu*, we aimed to determine the literary features of the magazine, its approach to the prominent discussions of the period such as the translation of the Qur'an into Turkish and religious education in secondary schools, its thoughts about institutions such as *Diyanet* (Religious Affairs of Turkey) and Faculty of Theology.

Keywords: *Din Yolu*, Religious and Societal Magazine, Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu, Qur'an in Turkish, Nile Virgin Armanosa.

Din Yolu Dergisine Dair Bir İnceleme

Muhammed KALENDEROĞLU

Öz

* Master Student, Muhammed KALENDEROĞLU, Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of Islamic History and Arts. Ankara, Turkey. Yüksek Lisans Öğrencisi, Muhammed KALENDEROĞLU, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Ankara Türkiye. muhammedkalenderoglu@icloud.com **ORCID** 0000-0001-6703-5142

Type / Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Geliş Tarihi: 13 September / Eylül 2021

Accepted / Kabul Tarihi: 12 October / Ekim 2021

Published / Yayın Tarihi: 28 January / Ocak 2022

Volume / Cilt: 9; **Issue / Sayı:** 17; **Pages / Sayfa:** 110-137.

Suggested ISNAD Citation: Muhammed Kalenderoğlu, "Din Yolu Dergisine Dair Bir İnceleme", *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9/17 (Ocak-January 2022), 110-137.

www.dergipark.org.tr

Eğitimci, yazar, hattat ve siyasetçi kimliği yanında Kur'an-ı Kerim mealî ile tefsir çalışmaları da bulunan İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun ilk sahibi olduğu *Din Yolu*, 15 Mart 1956-1 Eylül 1957 tarihleri arasında yayım faaliyetini sürdüren, Ankara merkezli dini ve içtimai bir dergidir. 8. sayıda Ragıp Akyavaş'a, 13. sayıda da Rıza Atilla'ya devredilen *Din Yolu*, 36. sayısı ile yayım hayatını sonlandırmıştır. *Din Yolu* dergisi, toplumsal kalkınmayı halkın hurafelerden arındırılmış bir dine inanmaları durumunda mümkün görmektedir. Bu bağlamda dergide yer alan Türkçenin ibadet ve din dili olmasının gerekliliği ile Türkçe Kur'an hakkındaki düşünceler dikkat çekicidir. *Din Yolu*, çocuklara İslam'ın batıl inanç ve taassuptan arındırılmış özünü öğretebilmek için hazırladığı "Gençlere Din Bilgisi" bölümünde, temel dini bilgilere yer vermekte; makalelerinde de okuyucularına İslam tarihi, medeniyeti ve ahlakına dair bilgiler sunmaktadır. *Din Yolu* dergisinin, daha önce Türkçe tercümesi yapılmamış, ilk dönem İslam tarihini anlatan Corcî Zeydân'ın "Nil Bakiresi Armanosa" isimli romanını çevirerek tefrika etmesi ilgi çekicidir. Bu çalışmada *Din Yolu*'nun tüm sayıları incelenerek, derginin edebî özellikleri, Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye çevrilmesi ve ortaokullarda din eğitimi gibi dönemin öne çıkan tartışmalarına yaklaşımı; Diyanet ve İlahiyat Fakültesi gibi kurumlar hakkındaki düşünceleri tespit edilmek istenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Din Yolu*, Dini-İçtimai Dergi, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Türkçe Kur'an, Nil Bakiresi Armanosa.

Giriş

15 Mart 1956 tarihinde birinci sayısını çıkaran *Din Yolu*, 1 Eylül 1957'deki 36. sayısı ile yayım hayatına son veren, Ankara merkezli dini ve içtimai bir dergidir. İlk 7 sayısında imtiyaz sahibi İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'dur. 8. sayıyla *Din Yolu*'nun başına Ragıp Akyavaş geçmiş; 13. sayı itibarıyla Rıza Atilla derginin sahibi olmuş, Ahmet Çadirci da 26. sayıdan itibaren idare müdürü unvanını almıştır.

Din Yolu'nun ilk iki sayısı 15 günde bir çıkmış ancak artan talep neticesinde derginin ayda dört sayı çıkartılmasına karar verilmiş, 11. sayıya kadar bu sıklıkta yayımlanmıştır. 11. sayıdan itibaren her ayın 1., 10. ve 20. günleri olmak üzere ayda üç sayı çıkan *Din Yolu*, 20. sayıdan itibaren tekrar ayda iki sayıya düşürülmüştür.

15 Kasım 1956 tarihli 25. sayıya kadar düzenli şekilde neşredilen *Din Yolu* dergisi bu sayıdan sonra 1 Nisan 1957'ye kadar yayımına ara vermiştir. Bu ara verişin sebebinin ise açıkça belirtmeyerek şu ifadeleri kullanmıştır:

"Elimizde olmayan ve burada anlatılmasında bir fayda ummadığımız bazı sebepler, bizi *Din Yolu*'nun çıkarılmasına bir müddet ara vermek zorunda bırakmıştı. Allah'a hamdolsun bu ara veriş çok uzun sürmedi."¹

Din Yolu dergisinde felsefe, teoloji, mitoloji ve sosyoloji gibi çeşitli alanlarda makalelerin kaleme alındığı görülmektedir. Derginin bu denli farklı alanlarda yazılar yayımlaması, yazar kadrosunun zenginliği ile ilişkili görünmektedir. Bu bağlamda İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Hilmi Ziya Ülken, Mustafa Şekip Tunç, Mehmet Muhlis Koner, Peyami Safa, Hilmi Malik Evrenol, İbnüttayar Semahattin Cem, Neşet Çağatay, Vehbi Cem Aşkun Ragıp Akyavaş, Güven Arsebük, gibi isimlerin yazıları; Cemal Oğuz Öcal, Ömer Çam, Kazım Nami Duru, Enver Tuncalp ve Şerafeddin Yaltkaya gibi kişilerin şiirleri dikkat çekmektedir.

¹ *Din Yolu*, "Din Yolu'nun Yeni Şekli", *Din Yolu* 2/26 (01 Nisan 1957), 1.

Türkiye’de İslamcı düşünce için yapılan beş dönemsel sınıflandırmaya göre² *Din Yolu* dergisi 1943-1960 yıllarını kapsayan üçüncü dönemde yer almaktadır. Bu dönemin öne çıkan özellikleri arasında, İslamcı dergilerin isimlerini dini referanslara dayandırmaları yer almaktadır.³ Bu özellik *Din Yolu*’nun ismi için de geçerlidir. Dergi, kapak sayfalarında çoğunlukla Türkiye’deki tarihi camilerin görsellerini kullanmış; birkaç sayıda hat yazılarını tercih etmiştir.

Din Yolu dergisinin sayıları 50 kuruş olarak çıkmaya başlamış ancak 11. sayıda 60, 26. sayıda da 75 kuruşa satılmak üzere iki defa zam yapılmıştır.

1. *Din Yolu* Dergisinde Yer Alan Konulara Genel Bir Bakış

36 sayı boyunca yayım faaliyetini sürdüren *Din Yolu*, içtimai ve dini bir süreli yayındır. Derginin ağırlık verdiği konuları kısaca İslam dini, kültürü, tarihi; İslam’ın toplumsal ahlaka olan tesiri, Kur’an-ı Kerim’in Türkçeye çevrilmesi ve Türkçe ibadet meselesi şeklinde belirtmek mümkündür.

1956’lı yılların tartışma konuları arasında yer alan ortaokullarda din dersinin verilip verilmemesi hususu da *Din Yolu*’nun üzerinde sıkça durduğu başlıklar arasındadır. Dergi, İslam’ın genç nesillere din dersleri sayesinde öğretileceğini düşünmekte, bu sebeple din eğitimi verilmesinin zaruri olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda *Din Yolu* dergisinde ilk ve ortaokul öğrencileri için temel düzeyde dini bilgilerin yer aldığı “Gençlere Din Bilgisi” başlıklı bir bölüm ayrılarak, bu kısımda ibadetlerin pratik yönünden çok manevi yönüne ağırlık verilmiştir.

Derginin ilk sayılarında yer alan “Din Anketi” bölümünde Türk aydınlarından bazılarının din, İslamiyet ve Kur’an’ın Türkçeye çevrilmesi gibi bazı sorular sorularak bunların yanıtları üzerinde durulmaktadır. Ayrıca dergi karaborsacılık, stokçuluk gibi dönemin sosyo-politik meselelerine de yer vererek ilgili konunun dini ve toplumsal yönlerine dikkat çekmektedir.

Din Yolu dergisinde İslam tarihine dair savaşlar, önemli şahsiyetler, dini hadiseler ve anekdotlar sıkça yer bulmuş; İslam’ın adalete, ilme ve akla verdiği değeri ifade eden yazılar yayımlanmıştır.

Dini temalı şiir ve manzumelerin yer aldığı *Din Yolu*’nda bu şiirler çoğunlukla konuyla bağlantılı yazıların bulunduğu sayfalar içerisindedir. Bu durumda dergi şiir ve manzumelerin, ilgili konuyu pekiştirici özelliklerinden faydalanmak istemektedir.

Dergide I. H. Baltacıoğlu’nun eşi Samime Baltacıoğlu tarafından kaleme alınan “Yusuf Peygamber” hikâyesine yer verilmektedir. Ayrıca tercümanı belirtilmeyen “Nil Bakiresi Armanosa” başlıklı bir çeviri roman tefrikanesi de *Din Yolu*’nu edebi açıdan oldukça ilgi çekici kılmaktadır.

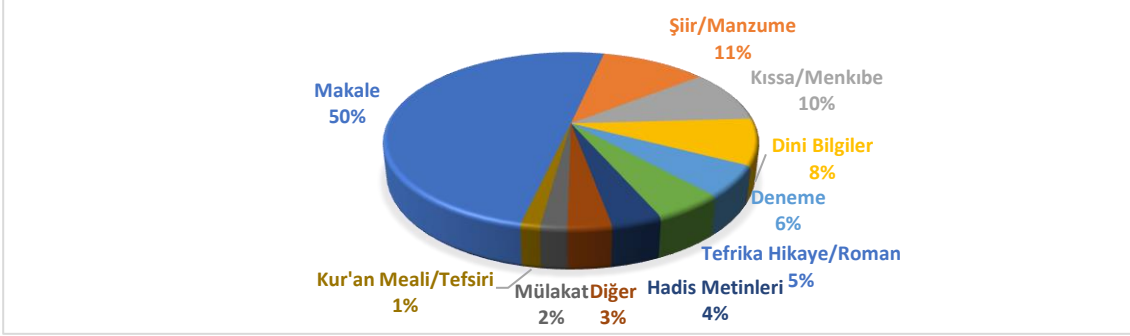
Din Yolu dergisinde yer alan en önemli konunun Türkçe Kur’an meselesi olduğu belirtilmektedir.⁴ Ancak Kur’an’ın Türkçeye çevrilmesinin zaruri olduğu yönündeki

² Ahmet Köroğlu vd. (ed.), *1960-1980 Arası İslamcı Dergiler: Toparlanma ve Çeşitlenme* (Ankara: İlem Kitaplığı; Nobel).

³ Hatice Budak, “İslamcı Dergicilik: Vahdetin İçinde Bir Ses ‘İslam’ın İlk Emri Oku’ Dergisi”, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi* 11/1 (02 Mart 2020), s.121.

⁴ Ahmet İşler, “İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu’nun Din Yolu Dergisi Özelinde Din Anlayışı”, *Social Sciences Studies Journal* 6/66 (01 Ocak 2020), 3166-3173.

düşüncelerin, derginin tamamına teşmil edilemeyeceği ifade edilmelidir. Zira dergide Türkçe Kur'an konusu iki dönemde yoğunluk göstermektedir. Birinci dönem; özellikle tefsir ve meal çalışmaları da bulunan I. H. Baltacıoğlu'nun *Din Yolu* dergisinin imtiyaz sahibi olduğu ilk 7 sayıdır. İkinci dönem ise; ilk 7 sayıda olduğu gibi Türkçe Kur'an konusuna dair yazıların; Türkçe'nin ibadet ve din dili olması gerekliliğine dair makalelerin yer aldığı derginin son sayıdır.

Bu iki dönem aralığında *Din Yolu* dergisi Türkçe Kur'an konusunda muhafazakâr bir yaklaşımı tercih etmiş, bu bakış açısı da Kur'an'ın Türkçeye çevrilmesinin imkânsız olduğunu vurgulayan bir makale⁵ ile somutlaşmıştır. İfade edilen bu süreçte derginin daha çok İslam dininin manevi yönü ve İslam ahlakının cemiyet hayatına müspet etkisi gibi konulara ağırlık verdiği görülmektedir.

Şekil 1. *Din Yolu* Dergisinde Türkçe Kur'an'ın Gerekliliğine Dair Yazıların Sayılara Göre Dağılımı

36 sayılı *Din Yolu*'nda yaptığımız taramaya göre dergide; 282 adet makale (%50), 62 adet şiir ve manzume (%11), 55 adet kıssa ve menkıbe (%10), 48 adet öğrenciler için temel düzeyde dini bilgiler içeren metin (%8), 32 adet deneme (%6) tespit edilmiştir. Dergide tefrika edilen roman ve hikâyenin 29 farklı sayıda yayımlandığı görülmektedir bu bağlamda tefrika edilen hikâye ve roman başlıkları %5'lik kısmı oluşturmaktadır. Bunlarla birlikte dergide 21 adet hadis metni (%4), 11 adet mülakat (%2), 1 tanesi manzum meal

⁵ İbnüttayyar Semahattin Cem, "Kur'anın Tam Tercemesi Meselesi", *Din Yolu* 1/9 (17 Mayıs 1956), 7.

olmak kaydıyla 9 adet Kur'an'ı Kerim tefsir ve meali (%1) yer almaktadır. Ayrıca; bulmaca, radyo programı içeriği, soru-cevap gibi 18 başlık da (%3) diğer kısmına dahil edilmiştir.⁶

Şekil 2. Din Yolu Dergisinde Yer Alan Metinlerin Yüzdelerle Dağılımı

2. Din Yolu Dergisinde İslam'ın Algılanma Biçimi ve Türkçe Kur'an'a Yaklaşım

Din Yolu dergisinin birey üzerine temellendirilen, ahlaki değerlere sahip bir cemiyet tasavvuruna sahip olduğu ifade edilebilir. Bu tasavvurun hayata geçirilebilmesi için, ahlaki ve etik değerlerin ya da hukuki kaidelerin varlığı yeterli değildir. Bu sebeple birey; hukuk ve ahlaki normlar yanında dini değerlerle de hayatını düzenlemelidir.

"Cemiyet, Hukuk, Ahlak ve Din" başlıklı makalede hukuk kaidelerinin tek başına toplumdaki suçların önlenmesinde yeterli olmadığı, ahlaki normların da hukuku tamamlayıcı niteliklerine rağmen suçların önlenmesi konusunda yetersiz kaldığı ifade edilmektedir. Bu bağlamda dinin; hukuk ve ahlak kaidelerini destekleyici özelliği vurgulanmaktadır:

*"... Hukuk, ahlak, din kaidelerini elele ve birbirini tamamlayacak bir terbiye sistemi ile fertleri teçhiz etmek cemiyetin selameti, milletlerin bekası ve fertlerin emniyet ve refahı bakımından pek lüzumludur. Hukuk ve ahlak kaidelerinin ilahi kaide ile takviye edilmesine her zaman ve mekanda muhtaç olunmuştur..."*⁷

"Din ahlakın en kuvvetli dayanağı olmak itibarıyla ferdi ve ictimai nizam ve selametın bir kaynağıdır."⁸

Yazıya göre birey, Allah korkusu başta olmak üzere dini hassasiyetleri sebebiyle ahlaka ve hukuka aykırı davranmayacak, suç işlemeyecektir. Bununla birlikte dinin toplum üzerindeki işlevine şu şekilde işaret edilmektedir:

*"... Din insanda bir şeref ve haysiyet duygusu yaratır ... mesela bir Müslüman hulûskarlık bilmez, riyakarlık yapamaz, daima samimi ve daima mert kalır ... cana, mala ve namusa taarruzdan kendini korur ... hesap günü korkusu cemiyet hayatındaki adalet cihazının selametini temin eder."*⁹

Din Yolu, İslamiyet'i akılla çelişmeyen bir din olarak yorumlamakta, insan aklına geniş salâhiyet alanı tanımaktadır:

*"İslam dininin temeli akıldır. Bu Allah yapısının kilit taşı akıldır. İtikad hususunda olsun diğer muamelatta olsun bu böyledir."*¹⁰

Din Yolu dergisinde yer alan "Gençlere Din Bilgisi" bölümünde ilk ve ortaokul öğrencileri için temel dini bilgilere yer verilmektedir. Derginin yayım politikası olarak 1. sayıdan itibaren okul çağındaki çocukların dini eğitimlerine katkıda bulunmak üzere ayırdığı bu bölüm, Demokrat Parti hükümetinin ortaokullarda din dersi okutulmasına dair kararı üzerine¹¹ tekrar düzenlenmiştir. Derginin başlangıcında Ragıp Akyavaş'ın kaleme

⁶ Çalışmamızdaki şekiller tarafımızca Microsoft Word ve Excel programlarında hazırlanmıştır.

⁷ Ali Vasfi Atahan, "Cemiyet, Hukuk, Ahlak ve Din", *Din Yolu* 1/1 (15 Mart 1956), 5.

⁸ Muhlis Koner, "Selâmetimiz Dinî Kalkınmaya Bağlıdır", *Din Yolu* 1/2 (30 Mart 1956), 4.

⁹ Reşat Kaynar, "Tarihimizde Dinin Rolü", *Din Yolu* 1/1 (15 Mart 1956), 11.

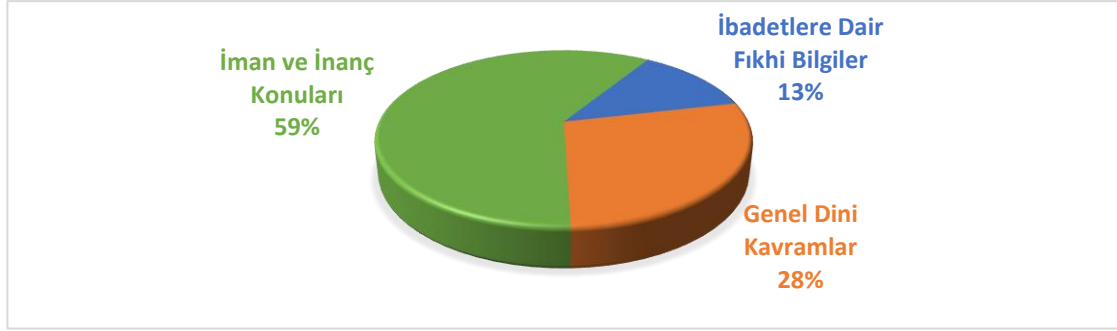
¹⁰ Ragıp Akyavaş, "İslâm Dini Akla Dayanır", *Din Yolu* 1/2 (30 Mart 1956), 3.

¹¹ Maarif Vekaletinin valiliklere gönderdiği, Talim Terbiye Dairesinin 17. 09. 1956 tarihli, 32321-1968-II/4286 sayılı genelgesine göre 1956-1957 eğitim öğretim döneminde ortaokullarda din derslerinin

aldığı "Gençlere Din Bilgisi" bölümü, 24. sayı itibariyle "Maarif Vekâletinin hazırladığı orta okullar din dersleri müfredat programına göre yazıldı" ibaresiyle Enver Tuncalp¹² tarafından hazırlanmaya devam etmiştir. Söz konusu bölümdeki yazıların mahiyet itibariyle ibadetlerin fiili yönlerinden çok manevi, ruhi ve ahlaki yönüne ağırlık verildiği dikkat çekmektedir. Örneğin namaz, oruç ya da hac gibi ibadetlerin nasıl ve ne şekilde yapılacağına dair pek az yazıya yer verilirken, ibadetlerin kişiyi kötü söz ve davranışlardan alıkoyarak bireyin ahlaki olgunluğunu sağlamak amacıyla farz kılındığı vurgulanmaktadır.¹³

"Namaz insanı fuhuş ve rezaletten kötü ve çirkin hal ve hareketlerden alıkoyar, kamil insan olmak şerefini kazandırır."¹⁴

"Beş Vakit Namazın Farz Olmasının Sebepleri: ... Müslümanların gerek ferden, gerek cemiyeten iyilik yolunda olduklarını, birbirleriyle tanışıklık peyda etmelerini, bağlılıklarını ve Tanrının varlığını ... hatırlamayı sağlamaktır ... Netice: İbadetin lüzumu, Tanrının ibadete ihtiyacı olmasından değil; insanların hem fert hem cemiyet halinde maddî salâhi, saadeti ve

manevî yükselmesi bakımındandır."¹⁵

Şekil 3. "Gençlere Din Bilgisi" Bölümünde Yer Alan Konuların Yüzdeleri Dağılımı

Toplumun hukuki kurallara bağlı şekilde ahlaki açıdan olgunlaşmasının ancak bir din ile mümkün olacağı kanısı *Din Yolu*'nun ana düşünceleri arasında görünmektedir. Zira dergide yer alan yazılarda ibadetlerin fiili uygulamalarından çok birey ve toplum üzerindeki tesirine önem verilmektedir. Bu bağlamda din, ahlaki değerlerin yerleşip süreklilik kazanmasında zaruri bir unsur olarak görülmektedir.

işlenmesine karar verilmiştir. Genelgeye göre resmi ortaokullarla bunlara muadil okullarda din dersi eğitimi Türk öğrencilere verilecek, İslam'ın ibadet ve ahlaka ilişkin bölümleri öğretilecektir. Çocuklarının din dersi almasını istemeyen veliler, okul idarelerine verecekleri dilekçe ile çocuklarını bu dersten muaf tutma hakkında sahiptir. *Din Yolu* dergisi 15 Ekim 1956 tarihli 23. sayısında, Maarif Vekâletinin din dersleri hakkındaki genelgesine yer vermiştir. Bkz. İmzasız, "Ortaokullarda Din Dersleri: Maarif Vekâletinin Tamimi", *Din Yolu* 1/23 (15 Ekim 1956).

¹² Abdullah Enver Tuncalp: (d. 13 Temmuz 1913, ö. 9 Haziran 1992) Emekli Albay, şair, yazar ve öğretmen.

¹³ Ragıp Akyavaş, "İslam Dininde Yeminin ve Şahidliğin Kıymeti", *Din Yolu* 2/26 (01 Nisan 1957), 3.

¹⁴ Ragıp Akyavaş, "Gençlere Din Bilgisi: İslâmın Şartlarından Olan İbadetler-XIV: Namaz", *Din Yolu* 1/15 (10 Temmuz 1956), 8.

¹⁵ Gazâlî Saltık, "İbadetin Mânası ve Lüzumu", *Din Yolu* 2/28 (01 Mayıs 1957), 16.

Din Yolu dergisinin din, birey ve toplum arasında kurduğu ilişki, dindar bir cemiyet tasavvurundan ziyade, din ya da ilahi kitap sayesinde temel ahlaki değerleri içselleştirebilen, uygulayabilen bir insan/toplum inşa edilebilmesi yönündedir. Bu ilişki, *Din Yolu*'nda, ahlaklı bir toplum meydana getirmenin dinden faydalanmadan mümkün olamayacağı şeklinde ortaya çıkmaktadır. Hurafe ve taassuptan ârî bir dinin toplum üzerindeki tesirine atfedilen bu büyük değer, dergide, İslam'ın akla, bilime, özgürlüğe ve ilerlemeye engel teşkil etmediğini birçok defa vurgulamak suretiyle ortaya konulmaktadır:

*"... Hakikat budur ki dünya yüzünde mevcut irili ufaklı dinler içinde İslam dini kadar bilgiyi övmüş, müsamahayı sevmiş, cehalet ve taassuptan nefret etmiş hurafe ve masaldan kaçınmış bir din yoktur. Bu iddiamızın şahidi bir taraftan Kur'an diğer taraftan Hadislerdir."*¹⁶

Bu bağlamda dinin terakkiye mâni olmadığı, ilerleme önündeki en önemli engelin İslam'ın içine sızan hurafeler, batıl inançlar ve taassup sahibi kişiler olduğu ifade edilmektedir:

*"... Kabahat Müslümanlıkta değil Müslümanlardadır. Cehalet ve taassup o kadar korkunç bir halde sardı ki Avrupa ve Amerika'ya gidenlerin hatta bir ecnebi lisanı öğrenmek isteyenlerin bile imanından şüphe edilmeğe başlandı. Fennin bulunduğu D.D.T.^[17] gibi müessir ilaçlara bedel, Kur'an-ı hakimin falan ve filan ayetleri okunarak tahtakurularının öldürülmesi tavsiye edilmek suretiyle insan zekası inkara kalkışıldı..."*¹⁸

İslamiyet'in özünde akıl, bilgi ve ilerlemenin yer aldığı ifade edilerek hurafe ve taassupla mücadelenin gerekliliği vurgulanmaktadır. Dergide yer alan "Kadının Örtünmesi (Tesettür)" başlıklı makale de taassupla mücadele bağlamında dikkat çekmektedir. Yazıda kadınların peçe ve çarşaf giydirilmek suretiyle "umacıya" döndürüldüğü, sosyal hayatta yer alamayan kadının eve hapsedildiği, bu durumun Hz. Peygamber döneminde söz konusu olmadığı ifade edilmektedir. Makalede peçe ve çarşaf gibi tesettür uygulamalarının İslamiyet'i yeteri kadar anlamamaktan kaynaklandığı belirtilmektedir.¹⁹

Din Yolu dergisinde ortaya atılan düşüncelerden diğeri de dünya üzerindeki her toplumun bir dine inandığı, dinsiz toplumun bulunmadığı, kalkınmanın da ancak o din ile mümkün olacağıdır. Bu bağlamda Batı'da yaşanan Rönesans ve reform hareketlerinin kaynağı sorgulanmakta, Batı aydınlanmasının din sayesinde gerçekleştiği, dinin kalkınmasıyla toplumların kalkınabileceği fikri öne sürülmektedir:

*"Ömrüm boyunca yaptığım çalışmalar bana göstermiştir ki dinsiz kalkınma olmuyor. Din, dil, sanat bunlarsız kalkınma olamıyor ... İşte tarih, dinsiz, dilsiz, sanatsız bir kalkınma gösterin bana! Rönesans mı, Reforma mı, romantizm mi, yoksa bu devir mi, hangisi?"*²⁰

Terakkinin asıl kaynağı olarak görülen din, birçok alanı etkileyerek toplu bir kalkınmayı meydana getirmektedir. Dergide, Baltacıoğlu'nun dinî kalkınmanın ilahi kitabın ana dile çevrilmesiyle mümkün olabileceği yönündeki düşüncesi şu ifadelerle yer almaktadır:

¹⁶ Ragıp Akyavaş, "İslâmın İlme Verdiği Değer", *Din Yolu* 1/3 (05 Nisan 1956), 3.

¹⁷ D.D.T. (Dikloro Difenil Trikloroetan) bir dönem yaygın olarak kullanılan ancak verdiği zararlardan dolayı yasaklanan böcek öldürücü bir kimyasaldır. D. D. T. Türkiye'de 1985 yılında yasaklanmıştır.

¹⁸ Akyavaş, "İslâmın İlme Verdiği Değer".

¹⁹ Neşet Çağatay, "Kadının Örtünmesi (Tesettür)", *Din Yolu* 1/3 (5 Nisan 1956), 6-7.

²⁰ İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, "Dinsiz Kalkınma Olabiliyor Mu?", *Din Yolu* 1/5 (19 Nisan 1956), 2.

"XVI ncı yüzyıldan önceki Hıristiyan Avrupa'yı bir düşünün! Nasıl kalkındı bu Avrupa? Olanlar bitenler şunlardır:

- 1) Luther İncil'i herkesin anlayabileceği bir dile, ana dile çevirdi.
- 2) Anadiline çevrilen İncil edebiyata sindi. Bundan sonra milli edebiyat doğdu.
- 3) Milli edebiyat politikaya sindi. Bundan milli devlet doğdu.

Demek oluyor ki Avrupa'da milletçe kalkınmanın kaynağı, başlangıç noktası politikanın kendisi değil din kitabının ana diline çevrilmesidir."²¹

Batı'daki reform hareketinin oluşum adımları takip edilerek aynı sonucun Türkiye'de de meydana geleceği tasavvuruna göre, din ve ilahi kitabın anlaşılması, bir toplumun kalkınabilmesinin başat unsurudur. Bu düşünceye göre Kur'an ve hadislerle ilmi, öğrenmeyi en fazla teşvik eden; alime hürmet gösteren İslam dini, Türk halkına doğru, açık ve öz biçimde öğretilmelidir. Bunları gerçekleştirebilmenin yolu ise Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye çevrilmesidir. Bu düşünce dergide şu ifadelerle karşılık bulmaktadır:

"... İşte eğer din kitabımız olan ulu Kur'an böyle anladığımız ana dilimize çevrilecek olursa bu işin mutlu sonuçları şunlar olacaktır:

- 1) Türkler Allah'ın dediklerini doğrudan doğruya, dosdoğru olarak anlıyacaklardır.
- 2) Türkler dinlerinin gerçeklerinin arapçanın, osmanlıcanın, softa dilinin daha başka dillerin aracılığı ile anlamak için çırpınmaktan kurtulacaklardır.

...

4) Türkler din gerçeklerini kendi dilleri, kendi kafaları, kendi gönülleri, kendi öz kişilikleri ile kavrayacaklardır.

5) Bir din hastalığı sayılan oysaki herşeyden önce bir dil hastalığı olan softalık ortadan kalkacaktır.

7) Türkiye'de bilimin, endüstrinin, eğitimin, politika rejimlerinden hiç birinin sağlamadığı, bundan sonra da sağlamıyacağı bir ruh kalkınması olacaktır."²²

Baltacıoğlu'na göre toplumsal kalkınma Kur'an'ın Türkçeye çevrilmesi halinde yaşanacak, Türkçe de bu durumdan olumlu manada etkilenecektir. Baltacıoğlu'nun bu düşüncesini, Şen'e göre bir kısım Cumhuriyet aydınının, din ve Türkçe Kur'an hakkındaki yaklaşımını yansıtmaktadır.²³

Din Yolu dergisinde Kur'an'ın Türkçeye çevrilmesi halinde birçok olumlu sonucun meydana geleceği ifade edilirken, en vurgulu düşünce, anlama probleminin ortadan kalkacak olmasıdır. Ancak bu anlama problemini gidermenin ne denli mümkün olacağı da bir başka sorundur. Zira tercümelemlerin yanlışlığı, edebi açıdan Kur'an'ın ilahi üslubuna uzaklığı, dilin ağır ya da ağdalı oluşu gibi pek çok sebep, yapılan bir tercümenin

²¹ Baltacıoğlu, "Dinsiz Kalkınma Olabiliyor Mu?"

²² Baltacıoğlu, "Dinsiz Kalkınma Olabiliyor Mu?"

²³ Ercan Şen, "Cumhuriyet Dönemi Kur'an Tercümelemleri Bağlamında Bir Meâl ve Bir Mütercim: İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu (1886-1978) ve Kur'an Çevirisi (Eleştirel Bir Yaklaşım)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 6/28 (Güz 2013), 354.

beğenilmemesine ve eleştirilmesine sebep olmaktadır.²⁴ Eleştiride bulunan kişi de kendi tercümesinin doğruluğundan şüphe duymayarak, mevcut çalışmaların yanlışlığını dile getirmektedir. ²⁵ Belki de bu sebeple *Din Yolu* dergisinde Türkçe Kur'an çalışmaları özellikle "eksik, mana ve mefhum merkezli çeviri" manasındaki "meal" kavramıyla isimlendirilmek yerine, hatasız ve daha nesnel bir anlamı işaret eden "tercüme" kavramıyla ifade edilmektedir.

Ancak söz konusu olan Kur'an-ı Kerim gibi tahrif edilmemiş²⁶ bir kitabın tercümesine yanlış demek bir zihin karmaşasına yol açmaktadır. Zira Kur'an'ın yapılan bir tercümesinin hatalı ya da yanlış olduğunu ifade etmek, Kur'an'ın tüm tercümelerinde bir hata payı aramaya sebep olacaktır. Bu da yapılan tercümenin eksiksiz ve hatasız olduğu düşüncesini kitlesel bir kabulden ziyade bireysel kabule zorlayacaktır.

Bu karmaşayı giderebilmek için Kur'an'ın tek bir kişi tarafından mı yoksa bir heyet tarafından mı Türkçeye çevrilmesi gerektiği konusu da *Din Yolu*'nun fikir birliğine varamadığı diğer bir meseledir. Kur'an tek bir kişi tarafından Türkçeye çevrildiği durumda, bahsedildiği gibi bu tercümeyle şüphe ile yaklaşarak hata aranacak, kitlesel kabul zorlaşacaktır. Bir heyet tarafından tercüme işleminin gerçekleştirilmesi durumunda da heyetin her ayet üzerinde fikir birliğine varmasının ve Kur'an-ı Kerim'in tüm ayetlerini aynı şekilde yorumlamalarının pek kolay olamayacağı da aşikârdır. Bu çıkmaz karşısında *Din Yolu* dergisinde ortaya atılan görüşlerden biri de ilahi kitabı anlamak isteyenlerin Arapça öğrenmeleri ve Kur'an'ı aslından okumalarıdır:

"... Öğrendiği veya öğrenmek istediği garp dili yanında bir de kendi dini lisanını öğrense ve Kur'an'ın asli metnine bu suretle nüfuza gayret ve mesai sarfetse fena mı olur?"²⁷

"Kur'an'ın Tam Tercümesi Meselesi" başlıklı yazıda Kur'an'ın Türkçeye tam olarak çevrilemeyeceği vurgulanırken, yapılan meal çalışmalarının daima eksik kalacağına dikkat çekilmektedir:

*"Kur'anın esasen tam tercümesini yapabilmek imkansızdır. Ayetlerin diğer dildeki karşılığına 'tercüme' demek yanlıştır 'meal' demek lazımdır. Türk müfessirlerinin Kur'an tefsir veya manaları hep bu edepli dil ile kaleme alınmış olup hiç biri kendi kitabının en mükemmel olduğunu iddia etmemiştir. Çünkü kusurlu olabileceği daima dikkate alınmıştır ... Kur'an türkçeye daima çevrilecek, daha doğrusu mealler alınacak ve daima eksik olacaktır. İslam Türk'e ancak tevazu ve mahviyet yakışır."*²⁸

Kur'an'ın Öztürkçe ile yapılan tercümelerine de değinilen makalede, Kur'an'daki surelere "türe" isminin verildiği, bunun ırkçılık gayesiyle yapıldığı, Kur'an-ı Kerim'e karşı

²⁴ İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, "Türkiye'de Din Anlayışı", *Din Yolu* 1/1 (15 Mart 1956), 2; İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, "Kur'an Ayetlerine Göre: Allah Nedir", *Din Yolu* 1/1 (15 Mart 1956), 7.

²⁵ İmzasız, "Yâsîn Süresinin Türkçesi", *Din Yolu* 1/1 (15 Mart 1956), 8.

²⁶ *Din Yolu* dergisinde Kur'an'ın tahrif edilmemiş tek ilahi kitap olduğuna dair çok sayıda makale yer almaktadır. Bu yazıların bazıları için bkz: "Asliyeti Tahrife Uğramayan Tek Semavi Kitap: Kur'an'ı Kerim", "Asliyeti Tahrife Uğramayan Tek Semavi Kitap: Kur'an Nasıl Mushaf Haline Getirildi", "Gençlere Din Bilgisi Müslümanlığın İnanç Temelleri-4: Kitaplar ve Kitaplara İnanmak", "Asliyeti Tahrife Uğramayan Tek Kitap: Kur'an Dili Kureyş Lehçesi", "Gençlere Din Bilgisi Müslümanlığın İnanç Temelleri-5: Kur'an", "Kur'an'ın Tam Tercümesi Meselesi".

²⁷ Cem, "Kur'an'ın Tam Tercemesi Meselesi".

²⁸ Cem, "Kur'an'ın Tam Tercemesi Meselesi".

yürütülen bu faaliyetlerin daima başarısız olacağı ve Kur'an'ın asliyetini muhafaza edeceği ifade edilmektedir:

*"Bir zamanlar ırkçılık gayretiyle surelere "türe" denmiş ve Kur'an sözde öztürkçeye çevrilmeğe başlanmıştır. İrkçı bir mecmua da bazı türe'leri yayınlıyordu. Tamamlansaydı mabedlerimizde bunların okunacağı veya teşebbüs olunacağı galip ihtimaldi. Bu çeşit hareketler akamete ve izmihlale mahkumdur ve Kur'an asliyetini daima muhafaza edecektir."*²⁹

Protestan Hıristiyanlığın kurucusu Martin Luther, 1517 tarihinde Wittenberg kilisesine 95 maddeden oluşan iddialarını asarak Reform hareketini başlatmıştır. Bu maddeler arasında ayin dilinin Latince olma zorunluluğu ve İncil'in yalnızca kilise tarafından yorumlanabileceği gibi kurallara itiraz etmiştir.³⁰ Luther İncil'in herkes tarafından anlaşılabilmesine inanarak Yeni ve Eski Ahit'i ana dili olan Almancaya çevirmiştir. Bu hareket sonucunda ilahi kitabın aslı yerine tercümesinin de mabetlerde okunabileceği fikri doğmuştur. Ancak *Din Yolu*'nda bu durumun İncil ve Tevrat gibi asliyetinden uzaklaşmış kitaplar için mümkün olabileceği, Kur'an gibi tahrif edilmemiş bir kitap için söz konusu edilemeyeceği vurgulanmaktadır:

*"... Asılları ortada bulunmayan Tevrat ve İncil için bir dereceye kadar makul olan bu nazariye Kur'an karşısında iflasa mahkumdur. Kur'an'dan Türkçemize mealler verilebilir ve fakat bunlar asli metnin yerini alamaz!"*³¹

Kur'an'ın Türkçeye çevrilemeyeceğine dair bu görüşe karşıt, yalnız Kur'an kıraatinin değil, ibadetlerin de Türkçe olarak yapılması gerektiğini ifade eden düşünce de *Din Yolu* dergisinde yer almaktadır. Buna göre şayet ibadetler Türkçe eda edilirse, aydınlar da halk da dine daha fazla ilgi ve alaka gösterecektir:

*"Kısacası dini kalkınmaya ihtiyacımız vardır. Şüphesiz ki bu kalkınmanın başında ... Kur'anı kerimimizin herkes tarafından anlaşılması için Türkçeye iyi ve doğru bir şekilde çevrilmesi gelir. Buna hemen ilave edelim ki dini ibadetlerimizin de Türkçe yapılması istek ve sevgiyi artıracaktır."*³²

Bu düşünceye göre Müslüman Türkler ibadetlerini Türkçeye çevrilen Kur'an ile yapmalıdırlar. Bu sayede Tanrı'ya daha içten ve farkındalığı yüksek bir bilinçle ibadet edeceklerdir. Bu fikri temellendirmek için kullanılan argüman ise Türk toplumunun Süleyman Çelebi'nin mevlidine gösterdiği büyük teveccühtür:

*"Allahın ve Peygamber efendimizin vasıflarından ve Peygamberin doğuşundan bahseden Mevludu Şerifin ve Türkçe edilen duaların Türkçe olmaları hasabile büyük kitleler arasında hemen namaz derecesinde bir rağbet görüp vecd sağladığını, göz yaşları döktürdüğünü düşünürsek ibadetlerimizin ... Türkçe yapılmasının ne kadar büyük bir ilâhi tesir yaratacağını kolaylıkla hesaplayabiliriz."*³³

Türkçe ibadet fikri ile doğrudan ilişkili olarak Türkçenin bir din dili haline getirilmesi düşüncesi de *Din Yolu*'nda ifade edilen bir diğer konudur. Dergide, günlük

²⁹ Cem, "Kur'anın Tam Tercemesi Meselesi".

³⁰ Ahmet Hikmet Eroğlu, "Hıristiyanların Bölünme Sürecine Genel Bir Bakış", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41/1 (2000), 321.

³¹ Cem, "Kur'anın Tam Tercemesi Meselesi".

³² A. Durutürk, "Münevver Kimsenin Dindarlığı-2", *Din Yolu* 2/34 (01 Ağustos 1957), 15.

³³ A. Durutürk, "Münevver Kimsenin Dindarlığı-2", 15.

konuşma dilinden farklılaştırılarak sadece dini konularda kullanılmak üzere etkileyici ve Arapça Kur'an'ın tesirini yaratabilecek muadil bir din dilinin inşası hakkında şunlar söylenmektedir:

"... Kur'anı Kerimin aslındaki üluhiyeti, yüksekliği muhafaza edebilmesi için bir Kur'an dilinin te[fe]ssüsüne ihtiyaç vardır. Nasıl ki her dilde bir İncil bir Tevrat dili yani dini bir dil şekli mevcutsa Türkçede de evvelâ böyle bir dilin, yani yalnız din konularında kullanılacak, allah kelimini tebarüz ettirecek, insana heyecan verici kelimelerden bir dilin kurulmasına lüzum vardır. Her günkü konuşma lisanına tercüme edilecek bir Kur'anı Kerimin istenilen tesiri yapamayacağı tabiidir."³⁴

Kur'an'ın tercüme edilerek ibadetlerin Türkçe yapılmasının din kalkınması yolunda milli bir vecibe olduğu fikri vurgulanmaktadır. Bu vecibe yerine getirilirken İncil'i kendi dillerine çeviren yabancılardan ders alınması gerektiği ifade edilmektedir:

"Bugün millî benliğini idrak eden her millet dinî dua ve ibadetini millî dili ile yapmaktadır ... Yabancılardan ders alarak bizim de bu dinî reformu yapmamız millî ve dinî bir zaruret halini almıştır."³⁵

Türkçe Kur'an ve ibadet hakkında *Din Yolu* içerisindeki görüşlerin birbiriyle çelişmesi bahsedildiği gibi derginin imtiyaz sahibinin değişmesi süreciyle ilgili olmalıdır. Ancak derginin yayım hayatı boyunca üzerinde ittifak edilen konu, ilahi kitabın anlaşılması hususudur. Bu anlayışa göre Kur'an-ı Kerim'in mesajı idrak ve tatbik edilmeli, ancak ilahi mesajın uygulanacağı alan ahlaki konularla sınırlı kalmalı, dinin siyasi boyuta taşınması söz konusu dahi edilmemelidir.³⁶

3. *Din Yolu* Dergisinin Dini Eğitim ve İlahiyat Fakültesine Yaklaşımı

İlk sayısında, Türkiye'de din konusunun ihmal edildiğini belirterek, din alanında yetkin kişilerden oluşan bir kadroyla dini yayım yapacağını yazan *Din Yolu*, toplum ve din arasında zorunlu bir ilişkinin olduğunu ifade etmektedir.³⁷ Dünya üzerindeki hiçbir toplumun dinsiz yaşamadığı ve yaşayamayacağı fikrini savunarak dinin toplum için ne denli mühim olduğunu vurgulamaktadır.³⁸

Dergi, dünyadaki mevcut dinler arasında ilim, akıl ve terakki bakımından en kâmil dinin İslamiyet olduğunu söyleyerek İslam dinine mensup milletlerin Batı karşısında neden geri kaldığı konusuna değinmekte, bu geri kalmışlığın İslam'la değil Müslümanların dinlerinin gereklerini yerine getirmemekle ilgili olduğunu vurgulamaktadır.³⁹

İslam'ın hurafelerden arındırılarak gerçek mesajının insanlara ulaştırılması gerekmektedir.⁴⁰ Bunu gerçekleştirebilmenin en mühim yollarından biri de kuşkusuz dini

³⁴ A. Durutürk, "Münevver Kimsenin Dindarlığı-2", 15.

³⁵ Necip Alpan, "Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye Çevrilmesi ve Tefsiri ve Yeni Harflerle Basılması Dinî ve Millî Bir Vecibedir!", *Din Yolu* 2/33 (15 Temmuz 1957), 12.

³⁶ Baltacıoğlu, "Türkiye'de Din Anlayışı".

³⁷ Güven Arsebük, "Din ve İlim", *Din Yolu* 1/22 (01 Ekim 1956), 6.

³⁸ Mahmut Yurter, "Din Yolu'nun Büyük Din Anketi 2: Ulunay ve Peyami Safa Ne Diyorlar", *Din Yolu* 1/2 (30 Mart 1956), 5.

³⁹ Tahsin Ünal, "Yeni Dünya", *Din Yolu* 1/24 (01 Kasım 1956), 14.

⁴⁰ Ragıp Akyavaş, "Bâtil İtikatlar", *Din Yolu* 1/9 (17 Mayıs 1956), 3.

eğitim veren kurumlardır. Genç nesillere hurafe ve taassuptan arındırılmış din eğitiminin verilmesi Cumhuriyet değerleri ve ilkeleriyle çelişmemektedir:

"... İlk mekteplerde tatbik edilen din tedrisatında olduğu gibi, orta mekteplerde de din derslerinin, hurafelerden ve batıl inançlardan uzak kalarak dinin ahlaki, iman ve ibadete müteallik esaslarını öğretmek vazifesini ifadan başka bir maksat ve gaye taşıyabileceğini düşünmek kabil değildir. Bu itibarla orta mektepler de din tedrisatının kabulü ile çocuklarımızın inkılapçı bir ruhla yetiştirilmeleri meseleleri arasında bir tezaadın mevcudiyetini varid gibi tasavvur etmek asla caiz olmaz ..."⁴¹

Buna rağmen din derslerinin irticaya yol açabileceği endişesi de mevcuttur. Zira Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi dekanı Sabri Şakir Ansay ortaokullarda din dersi verilmesine bu sebeple karşıdır:

"... Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Sabri Şakir Ansay, gazetecilerin ortaokullarda din derslerinin okutulup okutulmaması hususundaki suallerine 'Ben şahsen taraftar değilim. Zira bunun sonu irticaa varabilir. Halkımız bunu henüz idrak edebilecek seviyeye yükselmemiştir. Nitekim bu mevzua Fakültemdeki derslerimde de temas etmekteyim' demiştir."⁴²

Her ne kadar din derslerine, inkılap değerleri ve irtica endişesiyle soğuk bakılsa da sosyal ve ahlaki değerlerle yapılandırılmış bir toplum inşa edebilmenin din olmadan mümkün olamayacağı düşüncesi *Din Yolu*'nun hâkim kanaatidir. Bu sisteme olan ihtiyaç şu ifadelerle dile getirilmektedir:

"Milletlerin ırkların ve sınıfların arasındaki mevcut korkunç mücadelenin yenilmesinde, beşeriyetin yüksek ahlak prensiplerinin muvaffak olabilmesi için medeni insanlığı ve cemiyetin en büyük meziyetlerini ve prensiplerini ihtiva eden sosyal ve ahlak tarafı çok kuvvetli bir sisteme ihtiyaç vardır."⁴³

İnsanlığın içinde bulunduğu buhrana bir çıkış yolu olarak önerilen, ahlaki değerlerle örülü bu yeni sistemin inşa sürecinde, din eğitiminin ve İlahiyat Fakültesinin mühim bir rol üstleneceği şu sözlerle ifade edilmektedir:

"Bu sistemin kurulmasında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin büyük hizmeti dokunabilir. Bu müessese müsbet ilimlerle fazla bir yer ayrıldığı takdirde yetiştireceği gençlerden sosyal hayatta büyük şeyler beklemek mümkün olacaktır."⁴⁴

İlahiyat Fakültesinin müfredatında pozitif bilimlere çok fazla yer verilmesi gerektiğine yapılan bu vurgu, İlahiyat Fakültesine verilen vazifenin "dindar" öğrenci yetiştirmekten ziyade bilime, akla ve modern çağa uygun din anlayışını benimseyen bireyler yetiştirmek olduğuna işaret etmektedir. Bu kuruma verilen bir diğer görev de öğrencilere dinin özünü anlatabilecek öğretmen ihtiyacını karşılamaktır.

Hurafe ve batıl inançlardan uzak bir din anlayışının yerleşebilmesinde İmam Hatip ve İlahiyat Fakültesinin büyük rol üstleneceği vurgulanırken,⁴⁵ İmam Hatip okullarından

⁴¹ İmzasız, "Orta Okullarda Din Dersleri Konusu", *Din Yolu* 1/3 (05 Nisan 1956), 7.

⁴² İmzasız, "Din Yaşayışı Üzerinde Düşünceler", *Din Yolu* 1/3 (05 Nisan 1956), 15.

⁴³ H. Malik Evrenol, "Dinin Sosyal Manası ve İlahiyat Fakültesi", *Din Yolu* 1/1 (15 Mart 1956), 10.

⁴⁴ Evrenol, "Dinin Sosyal Manası ve İlahiyat Fakültesi".

⁴⁵ Neşet Çağatay, "İmam Hatip Okulları Meselesi", *Din Yolu* 1/9 (17 Mayıs 1956), 2.

mezun olan çocukların, İlahiyat Fakültesine gitmeyip farklı alanlara yönelmeleri durumunda, "din" adına topluma yapacakları katkı şu şekilde ifade edilmektedir:

"Evvvela, daha sonra hangi mesleğe istisab ederlerse etsinler, imam-hatip okulunu bitirdikten sonra hayata atılacak olan gençler, sağlam ve hiç olmazsa hurafe karışmamış bir bilgiye sahip olacaklarından cemiyet içerisinde, neşriyat, şu, bu yollarla kötü fikirler yayan din istismarcıları karşısında sağlam bir blok teşkil ederek islamiyetin ulvi ve ahlaki esaslarının öğretilmesine yardım etmiş olacaktadırlar..."⁴⁶

İmam Hatip ve İlahiyat Fakültesi için *Din Yolu*'nun serdettiği bu görüşler, toplumun kalkınmasını sağlayacak din anlayışının yerleşmesi ve sağlam temellere dayandırılma çabasının bir sonucu olarak okunabilir. Bu sebeple İlahiyat Fakültesi gibi belli başlı kurumların ve mezunlarının desteklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

4. *Din Yolu* Dergisi ve Diyanet İşleri Reisliği Arasında Yaşananlar

Din Yolu dergisi, ilk sayısında yer alan "Başlarken" isimli yazıda dinin ve dini konuların serbestçe konuşulması ve ifade edilmesinin zorluğuna değinerek, dindarlığın gericilik alameti olarak görüldüğü zamanları hatırlatmaktadır:

"İtiraftan ne diye kaçınmalı; bizde din mevzuu hep serbest konuşmaya, açık münakaşaya kapalı kalmış, adeta kanun dışı bir cereyanmışçasına ilmi kıstaslarla bile üstüne varmaktan kaçınılmıştır."⁴⁷

Dergi, din adına bu zorlu sürecin geride kaldığını, artık İslam için üzerlerine düşen görevi yerine getireceğini şu sözlerle ifade etmektedir:

*"Bu sebeple *Din Yolu*'nun kadrosunda bulunan sosyoloğlar ve din mütefekkirleri kimlerin ne diyeceğini hatırlarının köşesine bile getirmeden bu ulvi dinin esasları üzerinde işlemeyi, meselelerini ele almayı, akıl, mantık, bilgi ile duyguyu mezcedip gevşeyen din bağlarını pekiştirmeyi düşünmüşler, programını da öylece tespit etmişlerdir."⁴⁸*

Ülkede dini yayın yapmanın ihmal edilemediğini ancak kendisinin bu vazifeyi üstlendiğini belirten *Din Yolu*, Diyanet İşleri Reisliğinin üzerine düşen görevi yerine getiremediğini, toplumun dini yayın ihtiyacını karşılayamadığını yazmaktadır:

"Filhakika daha ilk sayının çıkışı akabinde adeta yağarcasına gelen mektuplar bize din konusunun ne kadar mühmel, ne derecede mercisiz bir halde olduğunu, Diyanet İşleri Reisliği'nin maalesef uhdesine tevdi edilen irşad vazifesini yapmadığı, hikmeti vücudunu unutmuşçasına bir kayıtsızlık gayyasına gömüldüğünü anlatmaya yetecek kadar açık ve o nisbette hazindi. Müftülüklere mecmua okuma yasağı tamimleri yapmaktan gayri dini neşriyat adına yılda bir küçük broşür dahi çıkarmak lüzumu duymıyan, yahut dirayetini gösteremiyen Diyanet İşleri yüklendiği vebalin altında kaladursun, biz maddi imkanlarımızı zorlayarak ve kadromuzu din mütefekkirleriyle genişletmek suretiyle dini neşriyata susamış olan okuyucuların teveccüh ve alakalarına mukabeleyi kaçınılmaz bir vazife saydık."⁴⁹

Alıntılanan bu bölümde *Din Yolu* dergisi, Diyaneti, toplumu dini konularda aydınlatmak adına herhangi bir faaliyette bulunmamakla, hatta dini muhtevalı küçük bir

⁴⁶ Çağatay, "İmam Hatip Okulları Meselesi".

⁴⁷ *Din Yolu*, "Başlarken", *Din Yolu* 1/1 (15 Mart 1956), 1.

⁴⁸ *Din Yolu*, "Başlarken".

⁴⁹ *Din Yolu*, "Din Yolu Haftada Bir Çıkacak", *Din Yolu* 1/2 (30 Mart 1956), 1.

broşür dahi çıkarmamakla suçlamaktadır. Her ne kadar bu eleştiriler nicelik itibarıyla haklı gibi görünse de nitelik olarak Diyanetin ilk yıllarında az sayıda ancak hacimli ve kapsamlı eserlerle din alanında büyük bir boşluğu doldurduğu görülmektedir. Özellikle *Hak Dini Kur'an Dili* ve *Sahih-i Buhari Muhtasarı Tercid-i Sarih Tercümesi*'nin basımının yapılması “Cumhuriyet döneminin en önemli dini yayıncılık olayı”⁵⁰ şeklinde ifade edilmektedir. Bu bağlamda Diyanetin kuruluşundan 1950 yılına kadar geçen sürede yayımladığı yaklaşık 30 kadar eserin basımı da bir yayıncılık başarısı olarak görülmektedir. *Din Yolu*'nun Diyanet İşleri Reisliğini eleştirdiği 1955-56'lı yıllarda ise Diyanetin az sayıda da olsa dini neşriyat yaptığı, hatta tek sayı neşredilen bir de mecmua çıkardığı görülmektedir.⁵¹

Dergiye gönderilen bu yazı sonrasında Diyanet ve *Din Yolu* arasındaki gerginlik artmaya başlamıştır. Derginin 5. sayısında yer alan “Bir İsnad Karşısında” başlıklı yazıyla bu gerilim somut bir hal almış, Diyanet İşleri, *Din Yolu* dergisine resmi bir yazı göndererek, *Din Yolu*'nu, müftülüklerde satılmak üzere dergi sayıları göndermekle, müftülüklerin de dergiyi satmak istememesi üzerine Diyanet İşleri aleyhinde davranmakla suçlamaktadır:

“Maalesef, Reis Eyüp Sabri Hayırhoğlu imzasını ve 7128 numarayı taşıyan bu resmi yazıda şöyle deniliyor: ‘Müftülüklerin vazifeleri kanun, nizamname ve talimnamelerle tayin olunmuştur. Mecmuanızı satılmak üzere müftülüklere göndermeniz ne kadar yersiz bir hareket ise müftülüklerin mecmuanızı satmayacaklarını bildirip iade etmelerine kızarak reisliğimize hücumda bir fayda aramanız da o derece yakışıksızdır.’”⁵²

Dergiye gönderilen bu resmi yazıyla, Diyanetin başkalarına olan hıncını kendisinden çıkardığını belirten *Din Yolu*, yazı üslubunun Diyanet İşleri makamına yakışmadığını ifade etmektedir:

“Gazetelerdeki sütunlarda ... muharrirlerin ... başka zamanlarda mebusların; Diyanet İşlerindeki ataleti, bu teşkilatın kendisinden beklenen vazifeyi yapmadığını, idarenin dirayetli ve kifayetli ellere verilmesi lazımgeldiğini ... sükutla karşılayan Diyanet İşleri Reisliği nedense *Din Yolu*'nun ikinci sayısında ... ‘Din işleri mühimdir’ denilmesine pek alınmış ve hakkındaki yığın yığın tenkitlerin hıncını bizden çıkarırcasına makamın ciddiyetiyle telifi asla kabil olamayacak bir cevap göndermiş.”⁵³

Müftülüklere satılması için herhangi bir derginin gönderilmediğini söyleyen *Din Yolu*, bunun bir iftira olduğunu, Diyanet İşlerinin kendisinden özür dilemesi gerektiğini

⁵⁰ Mehmet Bulut, “Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Yayın Faaliyetleri”, *İslâmiyât* 4/1 (2001), 63.

⁵¹ Diyanet İşleri Reisliği, 1955-1956 yıllarında tek sayılı *Diyanet İşleri Reisliği Mecmuası-Ramazan Nüshası* adlı dergi olmak üzere yaklaşık olarak 29 eserin basımını yapmıştır. Bu eserlerin bazılarının ilmihal bilgilerinin, bir kısmının da hutbe ve dini/ahlaki konuları içerdiği görülmektedir. Kitapların bazıları şunlardır: M. Âsım Köksal, *Oruç* (Ankara: Yeni Desen Matbaası: Diyanet İşleri Reisliği, 1955), Ahmed Hamdi Akseki, *İslâm Dini: İtikat, İbadet ve Ahlak* (Ankara: Örnek Matbaası: Diyanet İşleri Reisliği, 1955), Mehmet Soymen, *Cep İlmihali* (Ankara: Doğuş Lkd. O. Matbaası: Diyanet İşleri Reisliği, 1955), M. Said Özdemir, *Şâfiî İlmihali* (Ankara: Örnek Matbaası: Diyanet İşleri Reisliği, 1956), Ömer Nasuhi Bilmen, *Tefsir Tarihi* (Ankara: Örnek Matbaası, Doğuş Matbaası: Diyanet İşleri Reisliği, 1955), Seyyid Cemâlüddin-î Afganî, *Tabiatçılığın Red*, çev. Aziz Akpınarlı (Ankara: Örnek Matbaası: Diyanet İşleri Reisliği, 1956), Ahmed Hamdi Akseki, *Peygamberimiz Hazret-i Muhammed Aleyhi'sselam ve Müslümanlık* (Ankara: Diyanet İşleri Yayınları no: 40, 1955). Detaylı bilgi için bk. Mehmet Bulut, “Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları Bibliyografyası (1924-1997)”, *Diyanet İlmî Dergi* 33/4 (Ekim 1997), 85-128.

⁵² *Din Yolu*, “Bir İsnad Karşısında”, *Din Yolu* 1/5 (19 Nisan 1956), 1.

⁵³ *Din Yolu*, “Bir İsnad Karşısında”.

söylemektedir. Ayrıca kırk bini aşkın tiraja ulaşan dergi, Diyanetten "mezzum bir isnad" yerine yapıcı eleştiride bulunmasını beklemektedir.⁵⁴

Din Yolu'nun bu yazısı üzerine Diyanet İşleri Reisliği, dergiye ikinci bir yazı göndererek *Din Yolu*'nun Diyanet için dini herhangi bir yayım faaliyetinde bulunmadığı iddiasına cevap vermektedir. Yazıda *Din Yolu*'nun müdürü Baltacıoğlu'nun Diyanet İşlerinin adeti 5 bin ile 50 bin arasında değişen birçok eserin basım faaliyetinden haberdar olduğu belirtilmektedir. Basım faaliyetlerine azami gayret gösterildiği ifade eden Diyanet, bu yazının dergide yer almasını istemektedir.⁵⁵

Diyanet İşlerinin üzerine düşen irşat faaliyetini yerine getirmediği fikri, *Din Yolu*'nun Berat gecesi hakkındaki bir makalesinde de görülebilmektedir. "Berat Kandili" başlıklı kısa yazıda, gecenin manevi feyz ve bereketinden bahsedilirken konunun derinliğinin sayfalar tutabilecek genişlikte olduğu, bu çok boyutlu konunun kısacık bir sütunda anlatılmasının mümkün olmayacağı belirtilerek şu sitem dile getirilmektedir:

"... 'Berat Gecesi' gibi maneviyat aleminin zübdesini teşkil eden bu mübarek gecenin ne olduğunu bildirmek bu acizin kalemine nasip oldu. Salahiyettar makamlar kandil gecelerini minarelerin şerefelerine kandil asmaktan ibaret zannediyorlar. Biraz da vazifelerini takdir ederek her kandil hakkında Müslümanları irşad etmek cesaretini gösterecekler Allah ve kulları indinde makbul bir harekette bulunmuş olurlar..."⁵⁶

Bu makalede "Salahiyettar makamlar" ifadesiyle Diyanet İşleri Reisliği kastedilmiş olmalıdır. Zira dini konularda toplumu aydınlatma ve doğru yolu gösterme vazifesi Diyanet İşlerine verilmiştir. Ancak Diyanet bu vazifeyi yerine getiremediği için eleştirildiği gibi bazen de bariz hatalara yol açmakla itham etmektedir. *Milliyet* gazetesinden yapılan "Dini Bir Hata" başlıklı iktibasta, Diyanet İşlerinin 1956 yılı Ramazan Bayramı'nı yanlış hesapladığı iddia edilmektedir. Yazıda Müslümanlara bayram günü oruç tutturularak bir haram fiilin işlendiği ve hükümetin Diyanet İşleri Reisi'ni görevden alması gerektiği ifade edilmektedir:

"Bu hata Türkiye Müslümanlarına pek ağıra mal olmuştur. Çünkü Diyanet İşleri Riyaseti ve İstanbul Müftüsü Müslümanlara bayram günü oruç tutturmak suretiyle şer'an haram olan bir fiilin irtikabına sebep olmuşlardır. Bu elem verici hadise üzerine hükümetin yapacağı tek şey o makama bir ehlini getirmek ve Diyanet İşleri Riyasetini 'Salla başını, al maasını'dan kurtarmaktır."⁵⁷

Diyanet İşlerini peş peşe hata yapmakla suçlayan bu iktibasta; tüm İslam âleminin 11 Mayıs 1956 tarihinde bayram yaptığı ancak Türkiye'de bayramın 12 Mayıs'ta yapıldığı, bu sebeple gerçekte Ramazan Bayramı'nın olduğu gün Türk halkına oruç tutturularak haram bir fiilin işlettirildiği, bu sebeple yanlış günde kılındığı için vacip olmayan bayram namazının da yine mekruh bir vakitte kıldırıldığını yazmaktadır:

"Diyanet İşleri Riyasetinden ve İstanbul Müftüsünden İslamiyet için bir hizmet ümit etmekten çoktan vazgeçtik. Hiç olmazsa ümmet-i Muhammed'i bilerek veya bilmeyerek

⁵⁴ Din Yolu, "Bir İsnad Karşısında".

⁵⁵ Din Yolu, "Birkaç Nokta", *Din Yolu* 1/8 (10 Mayıs 1956), 1, 13.

⁵⁶ Ulunay, "Berat Kandili", *Din Yolu* 1/3 (05 Nisan 1956), 5.

⁵⁷ Ulunay, "Dini Bir Hata...", *Din Yolu* 1/10 (24 Mayıs 1956), 12.

delalete sevketmesinler. Bu zevat doğru dürüst bir tarih tesbitinden de mi aciz bulunuyorlar? Bu vaziyet karşısında hükümetin harekete geçmesi icap eder..."⁵⁸

Din Yolu'na göre Diyanet İşleri üzerine düşen görevi ifa edemeyerek yetersiz dini faaliyette bulunmakta bu sebeple de eleştirilmektedir. Dergi, Türkiye'nin laik bir ülke olduğunu ancak Diyanet İşleri Riyasetindeki vazifeli kişilerin ehil insanlardan seçilmesi gerektiğini ifade edilerek hükümete açık bir çağrıda bulunmaktadır.

5. *Din Yolu* Dergisi ve Mevlana İlişkisi

Din Yolu, tarikatlara karşı mesafeli durarak onları bugün için artık gereksiz gören; taassup ve hurafe kaynağı, bilgi ve ilerlemenin önündeki en büyük engel olarak algılayan bir dergidir.⁵⁹ *Din Yolu*'nun tarikatlara dair bu yaklaşımı, İslam tarihi ve medeniyetini anlatan yazılarında tarikatlara dair bilgi vermemesi ile daha belirgin bir hale gelmektedir. Mevlevilik de bu bağlamda derginin söz konusu yaklaşımına tabidir. Ancak Mevleviliğin kurucusu Mevlana Celaleddin Rumi, *Din Yolu*'nun tarikatlar hakkındaki menfi düşüncelerinin dışında konumlandırılmaktadır.

Doğu'da ve Batı'da büyük şöhrete sahip, eserleriyle mümtaz bir konumda bulunan büyük Türk şahsiyeti şeklinde ifade edilen Mevlana hakkında hemen her sayıda bir yazı ya da birkaç cümle yer almaktadır. Örneğin onun ilahi mesajı en iyi anlayan kişi olarak insanlık mertebesinin üzerlerinde dolaştığı, dinlerin üzerine çıkıp iman ve küfürden kurtulduğu ifade edilmektedir.⁶⁰

Dergide bazen Mevlana'ya dair bir menkıbeye yer verilmekte bazen de dini bir konu, hadis ya da ayetin izahında onun eserlerinden alıntılar yapıldığı görülmektedir. Bu alıntılar genellikle "Cenabı Mevlâna, Hazreti Pîr, ariflerin mükemmeli, evliya kafilisinin hünkârı, Mevlana'mız, Büyük Türk velisi Mevlâna, ariflerin ulusu, velilerin kutbu, Hazreti Mevlana" sıfatlandırmalarıyla yapılmaktadır.

Ona bu denli büyük önem atfeden *Din Yolu* dergisinde, Mevlana'nın eserleri hakkında tanıtıcı yazılar da yer almaktadır. Bu makalelerin bazıları Konya Mevlana Müzesi müdürü Mehmet Önder'e aittir. Diğer yazıların da *Din Yolu*'ndaki farklı isimler tarafından kaleme alındığı dikkat çekmektedir. Bu bağlamda dergi yazarlarının Mevlana hakkında ortak bir yaklaşımın olduğu görülmektedir. Bu yaklaşımın en belirgin yönü, onun Türk tarihinin yetiştirdiği en büyük simalardan birisi olduğudur:

"Bu büyük medeniyete Türklerin hizmeti çok uludur. İslamın ünlü tefsircileri, hadis bilginleri, lügatçileri filozofları Türkler arasından yetişmiştir. Bunun gibi İslam tasavvurunun en mümtaz bir siması da yine Türk milleti içinden yetişmiştir. Doğu ve batıda asırlarca büyük ün sultanı Mevlana ve onun erişilmez eseri mesneviyi ne mutlu, bir Türk yaratmıştır..."⁶¹

Dergide, Mevlana hakkında kullanılan ifadeler ve "Türk" olduğuna dair yapılan vurgular, Müslüman Türk gençliğinin, Batı'da da popülaritesi artan bu tarihi şahsiyeti tanımları ve örnek almaları amacına dayanıyor olmalıdır.

⁵⁸ Ulunay, "Dini Bir Hata..."

⁵⁹ Neşet Çağatay, "İman ve Ahlâk", *Din Yolu* 1/12 (10 Haziran 1956), 2; Tahsin Ünal, "Tarikatların İlmî Zararı", *Din Yolu* 1/23 (15 Ekim 1956), 14; Murat Ergun, "İslâm Aleminde Geriliğin ve Çöküntünün Sebepleri-1", *Din Yolu* 2/28 (01 Mayıs 1957), 10-11.

⁶⁰ İhsan Olgun, "Mevlâna", *Din Yolu* 1/12 (10 Haziran 1956), 12.

⁶¹ İhsan Olgun, "Yine Mevlâna", *Din Yolu* 1/21 (15 Eylül 1956), 11.

Ancak bu hususta akla bazı sorular gelmektedir: *Din Yolu*, Türk tarihinde yetişen en önemli kişilerden birisi olarak Mevlana'yı göstermekte ve onun *Mesnevi'sinden* her fırsatta istifade etmektedir. Ancak İslam medeniyetinde önemli eserler vermiş Türk müfessir ya da muhaddisler varken neden Kur'an ayetlerinin veya hadislerin izahında yalnızca Mevlana'dan yararlanmaktadır? Ya da neden Ankara merkezli dini bir dergi olarak *Din Yolu*, yine Ankara merkezli Bayramiyye tarikatına ve kurucusu Hacı Bayram Veli'ye bir yazı haricinde hiç değinmemektedir? Bu sorulara verilebilecek cevaplarından birisi muhtemelen Mevlana'nın dönemin şartlarına uygun ve "makul" bir zihni algıya yol açmasıdır. Mevleviliği sema ve musiki ile ayrılmaz bir yapıda algılayan zihin, Mevlana'yı sert ve katı din yorumundan ziyade hoşgörü çizgisinde konumlandırmaktadır. Dönemin din anlayışı da ancak hoşgörülü, ahlaki ve manevi yönü öne çıkarılan bir İslam algısına elverişlidir. Bu bağlamda Mevlana ismine vurgu yapılıyor olmalıdır.

Bu sorulara cevap aramak için üzerinde durulabilecek bir başka husus da Şeb-i Arûs'un 683. yıldönümünün, *Din Yolu'nun* 32. sayının yayımlandığı tarihe denk gelmesidir. Ancak derginin ilk sayılarından itibaren Mevlana'ya atıf ve ona dair makalelere yer verildiği de hatırlanmalıdır.

Din Yolu, Mevlana'yı sadece hakîmâne bir üslupla ayet ve hadislerin ya da dini bazı hususların izahında öne çıkarmamaktadır. Onun Türk musikisine ve *Mesnevi* adlı eseriyle Türk şiirine olan tesiri üzerine de yazılara yer vermiştir.⁶²

6. *Din Yolu* Dergisinin Güncel Hadiselere Yaklaşımı

Din Yolu dini-içtimai bir yayındır ve kendisini "aktüel olmayan bir dergi" şeklinde nitelemektedir.⁶³ Ancak dini yönü de bulunan bazı güncel hadiselere sessiz kalmadığı görülmektedir. Bu meseleler arasında ilk akla gelen ilkokullarda verilen din derslerinin ortaokullarda da okutulup okutulmaması hususudur. *Din Yolu*, bu uygulamanın gerekliliğine değinerek kendi kanaatini belirtmektedir.⁶⁴

Derginin üzerinde durduğu konular arasında karaborsacılık ve stokçuluk dikkat çekmektedir. *Din Yolu'nun* özellikle 15. sayısında bu konulara ağırlık verildiği görülmektedir. "Hırs ve Tamah" başlıklı makalede stokçuluk yaparak toplumun sıkıntıya düşmesine sebep olan bu insanlar için şu ifadeler kullanılmaktadır:

"Son zamanlarda gayrı meşru yollardan servet toplamak hırsına kapılanlar, milletimizin bu ihtikar yüzünden sıkıntı ve izdirap çekmesine sebebiyet verenler ve bu yüzden cemiyetin zararına uğraşan bazı zararlı kimselerin meydana çıktığı görülmektedir."⁶⁵

Yazının devamında İslam'ın bu tür davranışları yasakladığı belirtilerek haksız kazanç sağlayan kişiler eleştirilmekte, adalet ve emek kavramları vurgulanarak insanların haram yollara tevessül etmemesi gerektiği söylenmektedir.

Aynı sayıda yer alan "Doğruluk ve Yurttaşlık Ödevimiz" başlıklı makalede ise stokçuluk yapan kişiler eleştirilmektedir:

⁶² İhsan Olgun, "Mevlânada Şiir ve Musiki", *Din Yolu* 2/32 (01 Temmuz 1957), 13; Mehmet Önder, "Türk Şairlerinde Mevlâna Sevgisi", *Din Yolu* 2/26 (01 Nisan 1957), 10-11.

⁶³ *Din Yolu*, "Din Yolu Onbeş Günde Bir Çıkacak", *Din Yolu* 1/20 (01 Eylül 1956), 1.

⁶⁴ *Din Yolu*, "Din Hayatımız", *Din Yolu* 1/4 (12 Nisan 1956), 1.

⁶⁵ Ragıp Akyavaş, "Hırs ve Tamah", *Din Yolu* 1/15 (10 Temmuz 1956), 3.

"Şu son günlerde Milli Korunma Kanununun tadilinden sonra bire beş on kazanmaya alışan ahlaksız ve hayasız vurguncuların hayalleri altüst olunca bu defa, bu ucuzluk devam etmiyecek, herşeyi ihtiyacınızdan fazla alın propagandası çıktı. Buna inanan safdiller dükkanlara hücum etti. Ne oluyoruz?"⁶⁶

İhtiyacından fazlasını alarak bir başkasını hakkında giren insanların davranışlarını eleştiren bu yazıda şu ifadeler yer almaktadır:

"O fazla alınan şeyler bitince ne olacak? Veya diğer yurttaşlar aç kalsalar o güya tedbirli açığöz yurttaş, başkasının hakkına tecavüz ederek stok ettiği yiyeceği veya giyeceği gönül rahatlığı ile giyecek mi?"⁶⁷

Yine 15. sayıdaki "Çalışmak" başlıklı makalede *Din Yolu*, İslam'ın çalışmayı ve helal yollardan kazanmayı emrettiğini ifade ederek zengin olurken dahi ahlaki değerlerin gözetilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.⁶⁸

Karaborsacılık ve stokçuluk gibi toplumsal meseleleri din temelinde değerlendiren dergi, Komünizmle mücadele konusunda da dine atıfta bulunmaktadır. Türkiye'de özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında Komünizmle mücadele daha belirgin bir hale gelmiş, Türkiye Sovyetler Birliği'ne karşı Batı Blok'unda yer almış, Komünizm gibi yeni bir siyasi tehdide karşı Türk milliyetçiliği ve toplumda derin kökleri olan dinden faydalanmıştır.⁶⁹ Dinin Komünizmle mücadelede kullanılan unsurlardan birisi olduğunu gösteren bir örnek de *Vakit* gazetesinden yapılan "Din ve Bilgi" başlıklı iktibastır. *Din Yolu*'nda yer alan yazıya göre TBMM'de imam ve vaizlerin eğitim seviyelerinin yükseltilmesi gereğine dair bir teklifte bulunulmuş, ancak bu teklif bazı mebusları rahatsız etmiş ve büyük bir kargaşa çıkmıştır. Yazının devamında şu sözlere yer verilmektedir:

"Bırakın efendiler din adamlarımız ilimden nasiplerini alsınlar. Bir vaiz, tarihi maddeciliği, (sermaye)yi, (iş)i, (sosyalizm)i okuyup anlamadan (komünizm)i nasıl çürütebilir?"⁷⁰

Bu kısa yazı dönemin Komünizmle mücadele siyasetinde Türk milliyetçiliği kadar dinden de faydalandığını göstermektedir. Başta vaizler olmak üzere Komünizm gibi dönemin siyasal, ekonomik ve toplumsal öğretilerine dair bilgi birikimine sahip din adamlarının yetiştirilmesinin önemi dile getirilmektedir.

7. *Din Yolu* Dergisinde Tefrika Roman, Hikâye ve Şiirler

Dini-içtimai bir dergi olan *Din Yolu*'nda şiir, hikâye ve roman gibi türler de bulunmaktadır. İlk 7 sayıda yayımlanan hikâyenin ismi "Yusuf Peygamber"dir. "Nil Bakiresi Armanosa" adındaki çeviri roman ise 7. sayıdan itibaren birkaç sayı hariç derginin sonuna değin tefrika edilmiştir. *Din Yolu* dergisinde hikâye ve roman haricinde toplam 62 şiir ve manzumenin yer aldığı görülmektedir.

⁶⁶ Neşet Çağatay, "Doğruluk ve Yurttaşlık Ödevimiz", *Din Yolu* 1/15 (10 Temmuz 1956), 2.

⁶⁷ Çağatay, "Doğruluk ve Yurttaşlık Ödevimiz".

⁶⁸ İhsan Olgun, "Çalışmak", *Din Yolu* 1/15 (10 Temmuz 1956), 7.

⁶⁹ Levent Cantek, *Cumhuriyetin Büluğ Çağı: Gündelik Yaşama Dair Tartışmalar (1945-1950)* (Cağaloğlu, İstanbul: İletişim), 273.

⁷⁰ Hakkı Süha Sezgin, "Din ve Bilgi", *Din Yolu* 1/2 (30 Mart 1956), 14.

7.1. Şiirler

Din Yolu'nda hemen her sayıda şiir ya da manzumelere yer verilmektedir. Şiirler genel anlamda dini muhtevalıdır ve çoğunlukla "Gençlere Din Bilgisi" başlığıyla, ilk ve ortaokul öğrencilerine yönelik temel dini bilgilerin bulunduğu bölümde yer almaktadır. Şiirler içerik itibarıyla anlatılan konu ile ilgilidir. Bazen konudan bağımsız şiirlere de yer verildiği görülmektedir.

Derginin ilk sayılarında Baltacıoğlu'nun kendi tercümesine dayanan "Kur'an Ayetlerine Göre Allah Nedir" başlıklı bir yazı dizisi bulunmaktadır. Bu bölümde Allah'ın zati ve sıfatlarına dair ayetlerle Allah anlatılmıştır. Aynı sayfa içerisinde Ömer Çam'ın "Yüce Tanrı" başlıklı şiirinin yer aldığı görülmektedir. Allah'ı anlatan bölümle ilgili olarak yer verilen bu şiirde "Çocuklarımızın din dersleriyle ilgilidir" ibaresi dikkat çekmektedir:

"Aç gönlümü Yüce Tanrı

Sana biraz yaklaşayım.

İsterim ki gece gündüz

Hayırlara ulaşayım.

...

Hem inandım, hem öğrendim:

Varsın Allah, birsin Allah!

Kur'anımı çok beğendim

Okuyorum akşam sabah

Müslümanım Yüce Tanrı;

Yolundayım Muhammed'in.

Başka dinler kalmış geri

Müslümanlık en güzel din.

..."⁷¹

Bu şiirin, ilk ve ortaokul çocuklarının dini eğitimlerine yardımcı olmak için ayrılmış bir sayfada, çocuklara hitap eden anlaşılır bir üslupla yazıldığı görülmektedir. Dergi, edebi açıdan yüksek şiirler yerine daha çok öğretici ve hitap ettiği kitlenin ilgisini çeker tarzda manzumelere yer vermektedir. Bir başka örnek de ilahi kitaplar ve onlara iman hakkındaki "Gençlere Din Bilgisi" bölümünde yer verilen makalede görülmektedir. "Kitaplar ve Kitaplara İman" başlıklı yazıda, bir Müslümanın Kur'an-ı Kerim yanında diğer ilahi kitapların da Allah tarafından nazil olduğuna iman etmesi gerektiği belirtilmektedir. Aynı sayfadaki "Kitaplar" başlıklı şiirde de bu mesaj vurgulanmak istenmiştir:

"Dört kitap insanlara Allah indirdi gökten,

⁷¹ Ömer Çam, "Yüce Tanrı", *Din Yolu* 1/3 (05 Nisan 1956), 9.

Her şeyi bu kitaplar bize bildirdi gökten;

...

Birincisi Tevrat'tır ilk inen kitap budur!

Musa denilen zata Tanrı'dan kitap budur!

İkincisi; Zebur'dur üçüncüsü de İncil;

Bunları birer birer ey çocuk sen bil!"⁷²

*Din Yolu'*nda yer alan şiirlerin konu ile bağlantılı olduğu kadar içerisinde bulunulan zamanla da ilişkili olduğu görülmektedir. Bunun en somut örneği Ramazan ayında çıkan derginin 4. sayısında yer alan "Oruç" şiiridir:

"Ramazanda otuz gün oruç tutmak var bize,

Allah için aç durmak farz olmuş üstümüze;

...

Tanrım, bana bak ki ben senin için açım aç!

Bana acı Allah'ım, üzerime rahmet saç!

...⁷³

Kurban Bayramı'nda çıkan derginin 16. sayısında da şiirlerin içerisinde bulunulan zamanın özelliğine uygun olduğu görülmektedir. Bayram ve hac ibadetiyle ilgili yazıların yer aldığı bu sayıda "Hac" başlıklı bir şiir yer almaktadır:

"Mekke'yi, Kabe'yi ziyaret etmelidir,

Ömründe herkes bir yol buraya gitmelidir.

Döner gibi yıldızlar çevresinde güneşin

Kabe'nin etrafında döne döne birleşin.

...⁷⁴

İmzasız olarak yayımlanan bu şiirde de görüldüğü gibi *Din Yolu*, konu ya da zamanla bağlantılı şiir ya da manzumelere yer vermektedir. Bu yönüyle şiirlerin etkili ve akılda kalıcı özelliklerinden faydalandığı görülmektedir.

Din Yolu dergisinde Enver Tuncalp'e ait "Ayetlerden İlhamlar" başlıklı manzumelere yer verilen bir köşe bulunmaktadır. İslami bir kavram veya bir ayet hakkında kısa manzumelere yer verilmektedir:

"Bir dileğin varsa ondan dile,

Yoksa işin sonu elbet vahim.

⁷² Şerafeddin Yaltkaya, "Kitaplar", *Din Yolu* 1/4 (12 Nisan 1956), 8.

⁷³ Şerafeddin Yaltkaya, "Oruç", *Din Yolu* 1/4 (12 Nisan 1956), 3.

⁷⁴ İmzasız, "Hac", *Din Yolu* 1/16 (19 Temmuz 1956), 12.

*Her işine başla adı ile,
(Bismillahirrahmanirrahim)"⁷⁵*

*"Sabreden daima muradına erer,
Ey müminler sizde murada erin
Allahda sabreden kulları sever,
(vallahu yuhibbussabirin)"⁷⁶*

*"Allah bize en yakın yar,
Ona malum işim, içim.
O hem sezer hemde duyar,
(vehüvessemiul alim)"⁷⁷*

Din Yolu dergisinde yer alan şiir ve manzumelerin muhteva ve tema itibariyle okuyucuya ibadetlerin manevi yönünü, coşku ve heyecanını yaşatmak, İslami duyarlılığın tekrar canlandırılması, azalan dini ruhun diriltmesini sağlamak amacıyla tercih edildiği düşünölmektedir.

Din Yolu, Mevlana'nın Türk olduğuna yaptığı vurgu gibi Kur'an ve din dili meselesinde de Türklük kavramını vurgulayan bir özelliğe sahiptir. Bu durum Baltacıoğlu'nun, derginin ilk sayılarında yer alan, Kur'an'ın bazı ayetlerini içeren tercümelerinde Öztürkçe deyim ve kelimeleri tercih etmesi⁷⁸ gibi dergi içerisindeki makalelerde de kendisini göstermektedir. Sözelimi Allah'ın sıfatları hakkındaki bir makalede "Hayat, İlim, Semi', Basar, İrade" gibi Arapça kavramlar yerine, "Dirilik, Bilgi, İşitmek, Görmek, Dilemek" gibi Türkçe karşılıkları tercih edilmektedir.⁷⁹ Bu anlayış dergideki şiir ya da manzumelerde de kendisini hissettirmektedir.

Din Yolu dergisinde dikkat çeken manzumelerden birisi de Fazıl Erdem Ata'ya ait "Yasinden Duyuşlar" isimli Yasin Suresinin manzum tercümesidir:

"Ey Muhammet

Bölüm:1

Yanılıcı şeytandan Allah'a sığınarak,

Koruyan bağışlıyan Allah adın anarak;

Ey Muhammet dosdoğru yolu göstermek için

⁷⁵ Enver Tuncalp, "Ayetlerden İlhamlar", *Din Yolu* 1/15 (10 Temmuz 1956), 9.

⁷⁶ İmzasız, "Ayetlerden İlhamlar", *Din Yolu* 1/21 (15 Eylül 1956), 8.

⁷⁷ Enver Tuncalp, "Ayetlerden İlhamlar", *Din Yolu* 1/16 (19 Temmuz 1956), 16.

⁷⁸ Derginin ilk yedi sayısında Baltacıoğlu'nun meal ve tefsir çalışmalarına yer verilmiştir. Çalışmaların bazıları için bkz. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, "Yâsin Süresinin Türkçesi", *Din Yolu* 1/1 (15 Mart 1956), 8-9; İmzasız, "Yasin Suresinin Açıklaması", *Din Yolu* 1/2 (30 Mart 1956), 9.

⁷⁹ Akyavaş, "Gençlere Din Bilgisi: İslâmın Şartlarından Olan İbadetler-XIV: Namaz".

*Bilge Kuran ile sen gönderilen elçisin.
Ataları yüzünden dalgın olan insanı
Uyarmak için sana gönderdi bu Kuranı
Üstün bağışlayıcı. Fakat uyanmaz onlar,
İnanmadıklarından saptılar eğri yola.*

...

Bölüm: 2

*Bu kasaba halkını onlara getir örnek:
Hani ya! Biz o halka doğru yolu göstermek
İçin elçi Musayla İsayı yolladık;
Fakat inanmadılar ikisine de yazık!..
Üçüncü olarak ta gönderiyoruz seni
Sağlamlaştırmış oldu Muhammet ikisini.*

...⁸⁰

Dört bölümden oluşan ve bir sayfada yer alan “Yasinden Duyuşlar” *Din Yolu*’nda yayımlanan ilk ve tek manzum sure tercümesidir. Aynı zamanda Baltacıoğlu’nun Yasin Suresi tercümesi dışında yapılan ikinci Kur’an çevirisidir.

7.2. Tefrika Hikâye ve Roman

Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu’nun eşi Samime Baltacıoğlu⁸¹ *Din Yolu* dergisinin 7. sayısına kadar tefrika edilen “Yusuf Peygamber” başlıklı bir hikâye kaleme almıştır. Kur’an’ı Kerim’in Yûsuf Suresi’nde yer alan bu kıssa, I. H. Baltacıoğlu’nun hazırladığı ancak o süreçte henüz basılmamış olan Kur’an tercümelerinden faydalanılarak eşi Samime Baltacıoğlu tarafından yazılmıştır. Hikâyenin İncil, Tevrat ve tarihi verilere uygun olduğu da dergi tarafından özellikle belirtilmektedir.⁸² Oldukça meşhur olan bu kıssanın *Din Yolu*’nda yer almasını, derginin Türkçe Kur’an konusundaki yaklaşımıyla bağlantılı olarak, I. H. Baltacıoğlu’nun Türkçe Kur’an çalışmalarının bir tezahürü şeklinde yorumlamak da mümkündür.

Din Yolu dergisinde yer alan en dikkat çekici içeriklerden birisi de 8. sayıdan başlayarak birkaç sayı haricinde 36. sayıya kadar tefrika edilen romandır. “Nil Bakiresi

⁸⁰ Fazıl Erdem Ata, “Yasinden Duyuşlar”, *Din Yolu* 1/17 (01 Ağustos 1956), 14.

⁸¹ Samime Baltacıoğlu: (d. 27 Şubat 1914, ö. 27 Mart 1975) Ahmet Mithat Aydoğmuş ve Mediha Aydoğmuş’un kızıdır. 1934 yılında Mûsikî Muallim Mektebini bitirerek Sivas, Çanakkale, Adana, Ankara ve İstanbul’da mûsikî öğretmenliği yapmıştır. I. H. Baltacıoğlu’nun ikinci eşi olan Samime Baltacıoğlu, yazım hayatına 1942 yılında *Yeni Adam* dergisi ile başlamıştır. *Din Yolu* dergisinde tefrika edilen 7 sayılık Yusuf Peygamber hikayesi haricinde yayımlanmış eserleri şunlardır: Baltacıoğlu Samime Aydoğmuş, *Burgu (Piyas)* (Ankara: Ulus Basımevi: C.H.P. Halkevleri Bürosu Temsil Yayını, 1950)., Samime Baltacıoğlu, *Hazreti Ali* (İstanbul: Çınar Matbaası, 1967)., Samime Baltacıoğlu, *Peygamberler Ülkesi* (Ankara: Kalite Matbaası, 1976)., Samime Aydoğmuş Baltacıoğlu, *Güney Rüzgârı: Hikâyeler* (Ankara: Kalite Matbaası, 1977)., Samime Aydoğmuş Baltacıoğlu, *Doğduğum Yer: Anılar* (Ankara: Kalite Matbaası, 1978).

⁸² *Din Yolu*, “Din Yolunun Tefrikası No.1: Yusuf Peygamber”, *Din Yolu* 1/1 (15 Mart 1956), 15.

Armanosa" başlığıyla yayımlanan eser, Corcî Zeydân'ın⁸³ 1889 yılında Kahire'de yazdığı, tarihi içerikli bir romandır. Eserin özgün ismi "Armanosa el-Mısriyye"dir⁸⁴. Bilinen Türkçe bir tercümesi bulunmayan ve ilk defa *Din Yolu* sayılarında Türkçe olarak tefrika edilen bu romanın tercümesinin kim tarafından yapıldığı dergide belirtilmemiş, sadece "C. Zeydan'dan dilimize çevrilmiştir" demekle yetinilmiştir. Romanın Arapçası⁸⁵ 269 sayfadır. Arapçasıyla mukayese edildiğinde *Din Yolu*'nun, eseri ancak 67. sayfaya kadar yayımladığı, ardından derginin yayım hayatına son verdiği görülmektedir.

"Nil Bakiresi Armanosa"nın tefrikasına başlanmadan bir sayı önce romanın yayımlanacağı duyurulmuştur. Eserin tanıtımında yer verilen ifadelerin okuyucunun dikkatini çekecek mahiyette olduğu görülmektedir:

*"Din Yolu'nun büyük dini romanı ... Bu roman Bizans imparatorluğunu elinden ebedi olarak çıkaracak olan Mısır'ın son Bizans valisi Mukavkis devrinde İslam ordularının bu ülkeyi ele geçirmek için yaptıkları mücadelenin ... Mısır sarayının entrikalarının, Mukavkis'in güzelliği dillere destan biricik kızı Armanose'nin aşk maceralarının, Mısır halkının ve İslam gazilerinin adet ve an'anelerinin hamaset ve kahramanlık menkıbelerinin hikayesidir."*⁸⁶

"Nil Bakiresi Armanosa"nın içerik olarak aşk ve macera gibi ilgi çekici özellikleri yanında tarihi veriler barındırdığı da vurgulanarak okuyucunun romanda nelerle karşılaşacağına değinilmektedir:

*"Okuyucu burada İslam medeniyeti tarihine ait ölmez eserler yazmış olan ünlü yazar C. Zeydan'ın kaleminden akıcı ve tatlı bir üslupla çıkmış olan romanın hadiseleri içinde hakiki tarih sayfelerini, İslam tarihinin Bizans ve Hıristiyan dünyasıyla yaptığı mücadelenin safhalarını görecektir..."*⁸⁷

36. sayısıyla son bulan *Din Yolu* dergisindeki yarım kalan bu romanın yayımlanabilen 67 sayfalık kısmında, sınırlı sayıda tarihi bilgiden bahsedildiği, ciddi bir tarihi içeriğin okuyucuya sunulmadığı, eserin daha çok aşk ve entrika bölümü olarak da görülebilecek bir girişinin yapıldığı görülmektedir.

Din Yolu dergisinde İslam tarihi, Müslüman tarihi şahsiyetler, İslam adaleti başlıklı yazı dizilerinin bulunduğu özel köşelere yer verilmiştir. Bu zaviyeden bakıldığında *Din Yolu*'nun, okuyucularına İslam tarihi hakkında bilgi vermek gibi bir misyon edindiği anlaşılmaktadır. Romanın tanıtımında da okuyucu için eserin İslam tarihine dair bilgiler ihtiva ettiğinin vurgulanması, bu çıkarımı doğrular niteliği yanında, söz konusu romanın belli bir amaca matuf seçildiğini göstermektedir.

⁸³ Corcî Zeydân: (d. 21/14 Kasım 1861 Beyrut, ö. 21 Temmuz 1914 Kahire) Arap edip, tarihçi, gezgin ve gazetecidir. Ortodoks Hıristiyan bir ailede doğan Corcî Zeydân Arap edebiyatının önemli simalarından birisidir. Batı oryantalizminden etkilenen Zeydân, Arap ve İslam tarihini oryantalist bakış açısına göre yorumlamaya çalışmıştır. Onun bakış açısına göre bir milletin tarihi savaşların tarihi değil kültür ve medeniyetinin tarihidir. Tarihi romanlarını da bu bakış açısıyla kaleme almıştır. Detaylı bilgi için bk. Muharrem Çelebi, "Corcî Zeydân", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993)., Corci Zeydan, *Corci Zeydan: İstanbul'a Seyahat (Asitane 1909)*, ed. Muhammed Harb, çev. Mustafa Özcan (Ark Kitapları, 2012).

⁸⁴ Romanın bilinen iki Farsça tercümesi; Abdülhüseyn Mirzâ tarafından *Armanos-ı Mısırî* (Tahran 1322) adıyla, Mîr Seyyid Ca'fer-i Gazbân tarafından da *Armanosa-i Mısriyye* ismiyle (Tahran, tarihsiz) yapılmıştır.

⁸⁵ Corcî Zeydân, *Armanosa el-Mısriyye* (Beyrut: Dâru'l-Ceyl, 1983).

⁸⁶ İmzasız, "Nil Bakiresi Armanosa", *Din Yolu* 1/7 (03 Mayıs 1956).

⁸⁷ İmzasız, "Nil Bakiresi Armanosa".

Bu düşünceyi destekler mahiyetteki bir diğer unsur da romanın yazarı Corcî Zeydân'dır. Edip ve gazeteci olduğu kadar tarihçiliğiyle de tanınan Zeydân'ın İslam tarihine dair çok sayıda romanı bulunmaktadır. Romanlarının tarihi içerikleri dolayısıyla rağbet gördüğü ancak bu eserlerin edebi açıdan pek fazla değer taşımadığı da ifade edilmektedir.⁸⁸

Din Yolu'nun amaçlarından birisi ilk ve ortaokul öğrencilerinin din derslerinde kaynak görevi görmektir. Her ne kadar "Gençlere Din Bilgisi" bölümünde yüzeysel şekilde temel dini bilgilere yer verilse de dergi, içerisinde öğrencilere kaynak olabilecek türde yazılara da yer vermektedir. Bu bağlamda "Nil Bakiresi Armanosa" romanının, din dersi alan öğrencilerin İslam tarihine dair bilgiler edinmesini sağlayacak mahiyette olduğu ifade edilmelidir. Romanın edebi dilinin, öğrencilerin kolaylıkla anlayabileceği düzeyde olması ve açık bir üslupta çevrilmesi de bu düşünceyi destekler niteliktedir.

Romanda, Bizans'ın Mısır'ın Kıpti halkına zulmetmesinden, Mısırlıların da Bizans'ın zulmünden kurtulmak için ülkelerini başka bir devletin egemenliğine teslim etmeye razı olmalarından bahsederken şu cümleler kullanılmaktadır:

*"Bu Bizanslılarla aramızdaki vaziyetten, onların bize yaptıkları zulümden ve efendimiz (baban) ile onlar arasındaki düşmanlıktan haberdar değil misin? Bizanslılarla aramızdaki mevcut mezhep farkından dolayı biz yerlilere ne kadar çok ve çeşit çeşit zulüm etmekte ... Çok önce idi: efendimizden hangi millet olursa olsun bize hâkim olup onlar yardımıyla bu Bizanslıların zulmünden kurtulmayı arzu ettiğini işitmişim..."*⁸⁹

Benzer biçimde, Bizans'ın zulmünden kurtulmak isteyen Mukavkıs da şöyle söylemektedir:

*"Keşke Araplar buraları ele geçirseler de hiç olmazsa bu suretle Bizanslıların zulmünden kurtulsak..."*⁹⁰

"Nil Bakiresi Armanosa"daki bazı kahramanlar Müslümanların adaleti hakkında şunları söylemektedir:

"... Arapların bugüne kadar fethettikleri şehirler halkına yaptıkları muameleleri gözümün önüne getiriyor ve bunların bize Bizanslılardan daha iyi muamele edeceklerine inanıyorum..."

*"... Araplar Şam'ı ele geçirdikten sonra Hıristiyanları ırz, namus, mal ve can bakımlarından tamamen kendi başlarına bırakmışlar ve onların kiliselerinde rahatça ibadet etmelerine izin vermişler. Hiçbir Arap onları rahatsız etmiyormuş. Şimdi bu durumda Araplar Bizanslılardan daha iyi değil mi?"*⁹¹

Roman, bu pasajlarla Müslümanların ele geçirdikleri topraklarda ne kadar adil olduklarını anlatmaktadır. Müslümanların adaletine dair verilen bu tür mesajlar, derginin farklı başlıktaki yazıları arasında da görülmektedir. Özellikle "İslam Adaleti" başlığıyla birçok sayıda yer alan makalelerle İslam'da adalet kavramına vurgu yapılmaktadır.

Bu bağlamda düşünüldüğünde Corcî Zeydân'ın "Nil Bakiresi Armanosa" isimli romanının; İslam adaleti, merhameti ve ahlakına dair *Din Yolu*'nun arzu ettiği içeriğe sahip

⁸⁸ Çelebi, "Corcî Zeydân", 8/s.70.

⁸⁹ Corcî Zeydân, "Nil Bakiresi Armanosa", çev. İmzasız, *Din Yolu* 1/11 (01 Haziran 1956), 16.

⁹⁰ Corcî Zeydân, "Nil Bakiresi Armanosa", çev. İmzasız, *Din Yolu* 1/12 (10 Haziran 1956), 12.

⁹¹ Corcî Zeydân, "Nil Bakiresi Armanosa", çev. İmzasız, *Din Yolu* 1/23 (15 Ekim 1956), 15-16.

olduğu ifade edilebilir. Bu durum "Nil Bakiresi Armanosa"nın, *Din Yolu* dergisinde tefrika edilmesini anlamlı kılmaktadır.

Sonuç

Din Yolu dergisi, ilk sayılarında meal ve tefsir çalışmaları da bulunan İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun düşünceleri doğrultusunda yönlendirilerek, Kur'an'ın Türkçeye çevrilmesi konusuna ağırlık vermiştir. Rönesans hareketinin kaynağının din olduğu, Luther'in İncil'i ana diline çevirmesinin de Batı'nın ilerlemesinin önünü açtığı yönündeki kabul, Kur'an'ın Türkçeye çevrilerek benzer etkilerin yaşanması doğrultusundaki düşüncenin temelini teşkil etmektedir. Aynı zamanda din olmadan toplumun kalkınamayacağını düşünen Baltacıoğlu'na göre Türk toplumu hurafe, batıl inanç ve taassuptan arındırılmış İşlam'ın özünü kavramalıdır. Bu sayede dine bağlı toplumsal kalkınmanın önü açılacaktır. Bu tasavvurun gerçekteşebilmesi için ilahi kitabın tercüme edilmesi zorunlu görölmektedir.

Baltacıoğlu yönetimindeki *Din Yolu*'nun el değiştirerek Ragıp Akyavaş ve sonrasında Rıza Atilla yönetimine geçtiği 8. sayı itibariyle dergide Türkçe Kur'an konusunun daha az dillendirildiği görölmektedir. Baltacıoğlu sonrası bu süreçte dergi daha muhafazakâr bir yaklaşım sergileyerek; İşlam'ın ahlaki ve manevi yönünü öne çıkararak topluma yapabileceği müspet katkıya yoğunlaşmış, dini; hukuk ve ahlak normlarını destekleyici bir payanda olarak görmüştür. Bu bağlamda asrileşmiş bir cemiyet hayatının tesisi için İşlam'ın birey üzerindeki ahlaki ve manevi boyutundan faydalanmak istenmiştir.

Son sayılarında *Din Yolu*, tekrar Türkçe Kur'an'ın gerekliliği konusuna ağırlık vererek Türkçenin din ve ibadet dili olması yönünde makaleler yayımlamıştır. Din ve dil ilişkisi, toplumun ilerleyebilmesi için zorunlu bir ilişki olarak algılanmıştır. Dergi bu tutumunu yayım hayatının başlangıcında ve sonunda belirgin şekilde hissettirmiştir.

Dönemin tartışma konularından birisi haline gelen ortaokullarda verilecek din eğitimi konusunda *Din Yolu*'nun yaklaşımı, bu eğitimin zaruri olduğudur. Zira genç nesiller din dersleri sayesinde İşlam'ı hurafe ve batıl inanışlardan ayırarak arzu edilen cemiyet tasavvuruna hizmet edeceklerdir. Dergi bu süreçte din eğitimi alacak ilk ve ortaokul öğrencilerinin başvurup faydalanabilecekleri bir kaynak olma görevi üstlenmiştir. Bu sebeple sayılarında temel dini bilgilerin yer aldığı bir bölüm oluşturulmuştur. "Gençlere Din Bilgisi" başlıklı bu bölümde verilen dini değerler ya da ibadetlerin pratik yönünden çok bireysel, manevi ve ahlaki yönleri vurgulanmaktadır.

Din Yolu, İşlam'ın asıl mesajının idrak edildiği, çağdaş ve akli bir toplum sisteminin meydana gelmesini arzu etmektedir. Bu sistemin kurulmasında İmam Hatip ve İlahiyat Fakóltesi önemli rol üstlenecektir. Bu okullardan mezun olan bireyler, hurafe ve taassupla mücadele edebilecek bir donanımla dinin asli gayesini hayata geçirebileceklerdir. Bu bakımdan İmam Hatip ve İlahiyat Fakóltesi, din ile birey arasındaki bağlantının sağlıklı kurulabileceği yerler olarak görölmektedir.

Derginin misyonu, din temelli toplumsal kalkınmanın hayata geçirilmesi, İşlam'ın hurafelerden arınmış, öz haliyle topluma aktarılması ve kabul görmesini sağlamaktır. Bu bağlamda Diyanet İşleri Reisiğini halkı aydınlatacak herhangi bir faaliyette bulunmamakla, yetersizlikle itham etmektedir. Aynı zamanda Diyanetin yapması gereken yayım faaliyetini kendisinin yerine getirdiğini, bu ulvî görevi üstlendiğini düşünmektedir.

Her ne kadar *Din Yolu*, Diyanet İşleri Reisliğini irşat faaliyeti ve dini neşriyat yapmamakla itham etse de bu iddiasında haklı olmadığı anlaşılmaktadır.

Din Yolu dergisinin dikkat çeken yönlerinden bir diğeri de Mevlana'ya olan yaklaşımıdır. Hemen her sayıda Mevlana hakkında bir yazıya yer veren dergi, ayet ve hadislerin izahında da *Mesnevi*'den yararlanmaktadır. Derginin, Mevlana'yı dinler üstü bir olgunlukta, ilahi mesajı en doğru şekilde anlayan ve mutaassıp olmayan bir zat şeklinde tanımlaması, *Din Yolu*'nun hurafelerden arındırılmış, öz İslam algısına uygundur. Bununla birlikte Mevlana'nın Türk olduğunun vurgulanması da genç Müslüman Türk nesillere örnek gösterilmek istenmesiyle ilgili görünmektedir.

Din Yolu dergisinin edebi açıdan dikkat çeken ve yayımlandığı dönemin dini dergilerinden farklılaşmasını sağlayan yönlerinden birisi de "Nil Bakiresi Armanosa" isimli romanı tefrika etmesidir. Türkçe çevirisi olmayan ve ilk defa *Din Yolu* sayılarında tercüme edilerek yayımlanan Arap tarihçi ve yazar Corcî Zeydân'ın bu eseri, derginin yayım politikaları arasında gösterilebilecek, İslam tarihini aktarma anlayışına uygun, tarihi bir romandır.

KAYNAKÇA

- A. Durutürk. "Münevver Kimsenin Dindarlığı-2". *Din Yolu* 2/34 (01 Ağustos 1957), 14-16.
- Akyavaş, Ragıp. "Bâtıl İtikatlar". *Din Yolu* 1/9 (17 Mayıs 1956), 3.
- Akyavaş, Ragıp. "Gençlere Din Bilgisi: İslâmın Şartlarından Olan İbadetler-XIV: Namaz". *Din Yolu* 1/15 (10 Temmuz 1956), 8.
- Akyavaş, Ragıp. "Hırs ve Tamah". *Din Yolu* 1/15 (10 Temmuz 1956), 3.
- Akyavaş, Ragıp. "İslâm Dini Akla Dayanır". *Din Yolu* 1/2 (30 Mart 1956), 3.
- Akyavaş, Ragıp. "İslam Dininde Yeminin ve Şahidliğin Kıymeti". *Din Yolu* 2/26 (01 Nisan 1957), 3.
- Akyavaş, Ragıp. "İslâmın İlme Verdiği Değer". *Din Yolu* 1/3 (05 Nisan 1956), 3.
- Alpan, Necip. "Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye Çevrilmesi ve Tefsiri ve Yeni Harflerle Basılması Dinî ve Millî Bir Vecibedir!" *Din Yolu* 2/33 (15 Temmuz 1957), 12.
- Arsebük, Güven. "Din ve İlim". *Din Yolu* 1/22 (01 Ekim 1956), 6.
- Ata, Fazıl Erdem. "Yasinden Duyuşlar". *Din Yolu* 1/17 (01 Ağustos 1956), 14.
- Atahan, Ali Vasfi. "Cemiyet, Hukuk, Ahlak ve Din". *Din Yolu* 1/1 (15 Mart 1956), 5.
- Baltacıoğlu, İsmayıl Hakkı. "Dinsiz Kalkınma Olabiliyor Mu?" *Din Yolu* 1/5 (19 Nisan 1956), 2.
- Baltacıoğlu, İsmayıl Hakkı. "Yâsin Sûresinin Türkçesi". *Din Yolu* 1/1 (15 Mart 1956), 8-9.
- Baltacıoğlu, İsmayıl Hakkı. "Kur'an Ayetlerine Göre: Allah Nedir". *Din Yolu* 1/1 (15 Mart 1956), 7.
- Baltacıoğlu, İsmayıl Hakkı. "Türkiye'de Din Anlayışı". *Din Yolu* 1/1 (15 Mart 1956), 2.
- Budak, Hatice. "İslamcı Dergicilik: Vahdetin İçinde Bir Ses 'İslam'ın İlk Emri Oku' Dergisi". *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi* 11/1 (02 Mart 2020), 117-135. <https://doi.org/10.36362/gumus.621995>
- Bulut, Mehmet. "Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları Bibliyografyası (1924-1997)". *Diyanet İlmî Dergi* 33/4 (Ekim 1997), 85-128.

- Bulut, Mehmet. "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Yayın Faaliyetleri". *İslâmiyât* 4/1 (2001), 61-72.
- Cantek, Levent. *Cumhuriyetin Büluğ Çağı: Gündelik Yaşama Dair Tartışmalar (1945-1950)*. Çağaloğlu, İstanbul: İletişim, 1. baskı.
- Cem, İbnüttayyar Semahattin. "Kur'ânın Tam Tercemesi Meselesi". *Din Yolu* 1/9 (17 Mayıs 1956), 7.
- Çağatay, Neşet. "Doğruluk ve Yurttaşlık Ödevimiz". *Din Yolu* 1/15 (10 Temmuz 1956), 2.
- Çağatay, Neşet. "İmam Hatip Okulları Meselesi". *Din Yolu* 1/9 (17 Mayıs 1956), 2.
- Çağatay, Neşet. "İman ve Ahlâk". *Din Yolu* 1/12 (10 Haziran 1956), 2.
- Çağatay, Neşet. "Kadının Örtünmesi (Tesettür)". *Din Yolu* 1/3 (5 Nisan 1956), 6-7.
- Çam, Ömer. "Yüce Tanrı". *Din Yolu* 1/3 (05 Nisan 1956), 9.
- Çelebi, Muharrem. "Corcî Zeydân". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 8/69-71. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Din Yolu. "Başlarken". *Din Yolu* 1/1 (15 Mart 1956), 1.
- Din Yolu. "Bir İsnad Karşısında". *Din Yolu* 1/5 (19 Nisan 1956), 1.
- Din Yolu. "Birkaç Nokta". *Din Yolu* 1/8 (10 Mayıs 1956), 1, 13.
- Din Yolu. "Din Hayatımız". *Din Yolu* 1/4 (12 Nisan 1956), 1.
- Din Yolu. "Din Yolu Haftada Bir Çıkacak". *Din Yolu* 1/2 (30 Mart 1956), 1.
- Din Yolu. "Din Yolu Onbeş Günde Bir Çıkacak". *Din Yolu* 1/20 (01 Eylül 1956), 1.
- Din Yolu. "Din Yolunun Tefrikası No.1: Yusuf Peygamber". *Din Yolu* 1/1 (15 Mart 1956), 15.
- Din Yolu. "Din Yolu'nun Yeni Şekli". *Din Yolu* 2/26 (01 Nisan 1957), 1.
- Ergun, Murat. "İslâm Aleminde Geriliğin ve Çöküntünün Sebepleri-1". *Din Yolu* 2/28 (01 Mayıs 1957), 10-11.
- Eroğlu, Ahmet Hikmet. "Hıristiyanların Bölünme Sürecine Genel Bir Bakış". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41/1 (2000), 309-325.
- Evrenol, H. Malik. "Dinin Sosyal Manası ve İlâhiyat Fakültesi". *Din Yolu* 1/1 (15 Mart 1956), 10.
- Gazâlî Saltık. "İbadetin Mânası ve Lüzumu". *Din Yolu* 2/28 (01 Mayıs 1957), 16.
- İmzasız. "Ayetlerden İlhamlar". *Din Yolu* 1/21 (15 Eylül 1956), 8.
- İmzasız. "Din Yaşayışı Üzerinde Düşünceler". *Din Yolu* 1/3 (05 Nisan 1956), 15.
- İmzasız. "Hac". *Din Yolu* 1/16 (19 Temmuz 1956), 12.
- İmzasız. "Nil Bakiresi Armanosa". *Din Yolu* 1/7 (03 Mayıs 1956).
- İmzasız. "Orta Okullarda Din Dersleri Konusu". *Din Yolu* 1/3 (05 Nisan 1956), 7.
- İmzasız. "Ortaokullarda Din Dersleri: Maarif Vekâletinin Tamimi". *Din Yolu* 1/23 (15 Ekim 1956).
- İmzasız. "Yasin Suresinin Açıklaması". *Din Yolu* 1/2 (30 Mart 1956), 9.
- İmzasız. "Yâsîn Sûresinin Türkçesi". *Din Yolu* 1/1 (15 Mart 1956), 8.
- İşler, Ahmet. "İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Din Yolu Dergisi Özelinde Din Anlayışı". *Social Sciences Studies Journal* 6/66 (01 Ocak 2020), 3166-3173. <https://doi.org/10.26449/sss.2517>
- Kaynar, Reşat. "Tarihimizde Dinin Rolü". *Din Yolu* 1/1 (15 Mart 1956), 11.
- Koner, Muhlis. "Selâmetimiz Dinî Kalkınmaya Bağlıdır". *Din Yolu* 1/2 (30 Mart

1956), 4.

Köroğlu, Ahmet vd. (ed.). *1960-1980 Arası İslamcı Dergiler: Toparlanma ve Çeşitlenme*. Ankara: İlem Kitaplığı; Nobel, 1. basım.

Olgun, İhsan. "Çalışmak". *Din Yolu* 1/15 (10 Temmuz 1956), 7.

Olgun, İhsan. "Mevlâna". *Din Yolu* 1/12 (10 Haziran 1956), 12.

Olgun, İhsan. "Mevlânada Şiir ve Musiki". *Din Yolu* 2/32 (01 Temmuz 1957), 13.

Olgun, İhsan. "Yine Mevlâna". *Din Yolu* 1/21 (15 Eylül 1956), 11.

Önder, Mehmet. "Türk Şairlerinde Mevlâna Sevgisi". *Din Yolu* 2/26 (01 Nisan 1957), 10-11.

Sezgin, Hakkı Süha. "Din ve Bilgi". *Din Yolu* 1/2 (30 Mart 1956), 14.

Şen, Ercan. "Cumhuriyet Dönemi Kur'ân Tercümelere Bağlamında Bir Meâl ve Bir Mütercim: İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu (1886-1978) ve Kur'ân Çevirisi (Eleştirel Bir Yaklaşım)". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 6/28 (Güz 2013), 348-368.

Tuncalp, Enver. "Ayetlerden İlhamlar". *Din Yolu* 1/15 (10 Temmuz 1956), 9.

Tuncalp, Enver. "Ayetlerden İlhamlar". *Din Yolu* 1/16 (19 Temmuz 1956), 16.

Ulunay. "Berat Kandili". *Din Yolu* 1/3 (05 Nisan 1956), 5.

Ulunay. "Dinî Bir Hata...". *Din Yolu* 1/10 (24 Mayıs 1956), 12.

Ünal, Tahsin. "Tarikatların İlmî Zararı". *Din Yolu* 1/23 (15 Ekim 1956), 14.

Ünal, Tahsin. "Yeni Dünya". *Din Yolu* 1/24 (01 Kasım 1956), 14.

Yaltkaya, Şerafeddin. "Kitaplar". *Din Yolu* 1/4 (12 Nisan 1956), 8.

Yaltkaya, Şerafeddin. "Oruç". *Din Yolu* 1/4 (12 Nisan 1956), 3.

Yurter, Mahmut. "Din Yolu'nun Büyük Din Anketi 2: Ulunay ve Peyami Safa Ne Diyorlar". *Din Yolu* 1/2 (30 Mart 1956), 5.

Zeydân, Corcî. *Armanosa el-Mısriyye*. Beyrut: Dâru'l-Ceyl, 1. Basım, 1983.

Zeydan, Corci. *Corci Zeydan: İstanbul'a Seyahat (Asitane 1909)*. ed. Muhammed Harb. çev. Mustafa Özcan. Ark Kitapları, Lord Matbaası., 2012.

Zeydân, Corcî. "Nil Bakiresi Armanosa". çev. İmzasız. *Din Yolu* 1/11 (01 Haziran 1956), 16.

Zeydân, Corcî. "Nil Bakiresi Armanosa". çev. İmzasız. *Din Yolu* 1/12 (10 Haziran 1956), 12.

Zeydân, Corcî. "Nil Bakiresi Armanosa". çev. İmzasız. *Din Yolu* 1/23 (15 Ekim 1956), 15-16.